

3944

Συγγραμματα

2004

3947

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱՑ

ԵՒ ՆՇԱՆԱՑ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴՈՑ

ՔՐԻՍՏՈՍԱԿԱՆ

Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

35

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Ի աղարանի Յ. Մեկեղեցիական

— Ռ. Մ. Ղ. Ղ. —

281.2
Մ-33

Сочинение Наступиарда
и Метреса и приноше-
ние Алареселасу
Ученному.

347

ገበየሁ ገበየሁ ገበየሁ ገበየሁ ገበየሁ

3944

105

281.9

1032-44

236

Մ-3 ՅՈՐՀՐԴԵՕՆԻԹԻՒՆ

85-62691
1699-582
1010
4293

ԸՆՈՐՀԱՅ ԵՒ ՆՇԱՆԱՅ

ԵՒ ԽՈՐՀՐԴՈՅ ԳՐԻՍՏՈՍԱԿԱՆ

ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ի ԳԵՏՍ ՈՒՂԱՍՓԱՌ ՄԱՆԿԱՆՑ

Ն Ո Ր Ի Ն

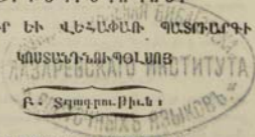
Յ Օ Ր Ի Ն Ե Ա Լ

Տ. Տ. ՄԱՏԹԵՈՍԻ ՍՐԲԱԶԱՆ

ԱՐԳԵԳԻՍԿՈԳՈՍԻ

ԱԶԳԱՅԻՐ ԵՒ ՎԵՀԱՓԱՌ ԳԱՏԻԱՐԳԻ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԳՕԼՍՈՅ

Բ. ՏԳԱԳՐԱՍԻՒԵՒ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԳՕԼԻՍ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ Յ. ՄԻՒՀԵՆՏԻՍԵԱՆ

1847 — ՌՄՂԶ

1847-1848

REPORT OF THE

COMMISSIONERS OF THE

LAND OFFICE

FOR THE YEAR 1847

1847

REPORT

OF THE

COMMISSIONERS

OF THE LAND OFFICE

FOR THE YEAR 1847

ALBANY, N. Y.

1847-1848

1847-1848

3223

Յ Ա Ռ Ա Զ Ա Բ Ա Ն

Խորհրդակիր խումբ ուղղափառ հաւատացելոց յերկրի՝ բրիտանական սուրբ եկեղեցի, դերօրինակ և բարձրագոյն խորհրդով զարմանալի և ճշմարտացոյց հոգևոր նշանք և աստուածապարզ և ձրիատուր շնորհք, առաւել քան ղերկնոյնոցն ընկալեալ գոլով ըզճայրագոյն բարւոյն ձօխութիւնս փառաց և բարեաց, և ՚ի վեր քան զլուսեղինացն դասակարգութիւնս համարձակագոյն վերամբարձեալ երկնաւոյց թեօք կատարել աստուածգիտութեան և աստուածպաշտութեան՝ ոչ միայն մերձաւոր և ընտանի հանդիսանայ աստուածային յախտնական և ամենացանկալի փառաւորութեանն, այլ և նորին իսկ ամենամեծ վայելութեանն, և յաւերժական երանութեանն և ժառանգութիւնն:

Ի սմա յորդախաղաց վտակք աստուածային մշտահաս շնորհաց, գնան ազրերացեալ առաւել քան զքառասնէաց գեան Եգեմեան, յուրգումն հոգւոց զանմահ կենդանութեան ուղիս զուարթարարս և ՚ի սրագարեբութիւն աստուածահաճոյ գործոց առաքինական բարեմասնութեանց:

Ի սմա անմահ և ամենատէր Թագաւորն զերբն հաճեցաւ հաստատել զանչափ բարձրութեան սիրոյ իւրոյ և զամենառատ բարեգթութեանն զսթառ . և զորս եզխտ աստանօր իբր 'ի մի սիրտ և 'ի մի հոգի միացեալս հաւատով . յուսով և սիրով . կնքեաց աստուածային շնորհիւ իւրով 'ի հազարդութիւն մեծփայլութեան անբաւ բարութեան յաւիտեանական փառաց իւրոց սրբացուցիչ նշանաւն իւրով :

Սմա ամենեւին անմերձենալի են աղջամազն մեզք պատրանաց աշխարհի . և անգործ է խոյս ոգւոց խաւարասիրաց . զի մըշտափայլ վառի 'ի սմա ըյս ճշմարտութեան եօթնանշի խորհրդոցն մատակարարութիւն . առաւել պայծառագոյն քան զեօթնաշնչեան ճրագարանն ոտկեձօյլ աշտանակին հնոյ խորանին վկայութեան :

Ընդ այսքան ներքին և հոգեւոր և բազմաշահ մեծամեծ փառաւորութիւնս եկեղեցւոյն Քրիստոսի զմայրեալ իմ հոգւով և մտօր այնչափ . մինչեւ զնկնախոհ մտաց իմոց մառացեալ զանբաւականութիւն . սրտեանդն բազմանօր ձեռն 'ի գործ արկի յոյս գրաւոր խորհրդամութիւն՝ վատահոցեալ և յուսացեալ յամենաբաւական շնորհս աստուածային առատաձեռնութեանն . որ միայն է լացուցիչ հոգւոց բազմանաց . ուղղիչ խորհրդ.

դոց մտաց և զարթուցիչ հոգեւոր իմաստից
և խորհրդոց բարեաց 'ի փառս մեծի անուան
իւրոյ և 'ի փրկութիւն հոգւոց մերոց ։

Առ այս փութացայ մատչիլ 'ի ակտու-
թիւն ամենամարտեր եղերաց լայնածաւալ
ծովու առատարուղիս և աստուածային շնոր-
հաց սուրբ եկեղեցւոյ ։ անբաւական գոլով
'ի յանդգնութիւն մանրախոյզ քննութեան ։
ահարեկեալ 'ի բանէն զչափ անձին ոչ ճա-
նաչելոյն ։

Տկարատես մտաց մեր առաջի իրրև քա-
ջոցոյց զխտակ ունելով զաւետարանական
և զառաքելական ողջամիտ վարդապետութիւն ։
ըստ կարի մեր փութացայ զորբարտար խոր-
հրդոցն եկեղեցւոյ նկատել զակտութիւն և
ներքին զխտողութեամբ խորհրդածեալ 'ի
նստա ուրոյն ուրոյն՝ փափաք հոգեւոր բաղ-
ձանաց իմոց ստիպեաց զիս ցոյս վայր ։ քա-
րողէլ զհիանալի մեծութիւն աստուածագործ
արդեանց մարդասէր և փրկագործ անօրե-
նութեան Յիսուսի Քրիստոսի Տեառն մերոյ ։

ՅԼՆԿ ԳԼԽՈՅ

- Ա. Յաղագս Եկեղեցոյ Բե շէնչ
 Իցէ : 1
- Բ. Յաղագս սկիզբնորոշութան Է
 Եկեղեցոյ : 17
- Գ. Օսնաշանութիւն Հին Եկեղեց-
 ոյ շէր նորոյս : 23
- Դ. Եկեղեցին Բաժանի յերիս . 41
- Ե. Յաղագս շնորհաց սորբ Եկե-
 շեցոյն Քրիստոսի : 49
- Զ. Յաղագս սահմանի շնորհաց : 55
- Է. Յաղագս Բաժանման շնորհացն : 61
- Ը. Յաղագս Բաժանման ներսին շե-
 նորհաց : 66
- Թ. Յաղագս շքոյշ լինելոյ ՚ի շե-
 նորհս Աստուծոյ : 75
- Ժ. Յաղագս պանծալի նշանաց Եկե-

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY 101

LECTURE NOTES

BY [Name]

DATE [Date]

TOPIC [Topic]

1. Introduction

2. The Problem of Induction

3. The Problem of Causality

4. The Problem of Free Will

5. The Problem of the Mind-Body Problem

6. Conclusion

Ձի գիտացես, թե որքեա զարա իցե քեզ
ի սահ Ասուածոյ շքեզ . որ է եկեցեցի Աս-
ուածոյ կենդանոյ, սիւն եւ հաստատու-
թիւն ճշմարտութեան :

(Ե. Տիմոթ. 7. 15) :

ԳԼՈՒԽ Ը.

Յաղագս եկեղեցւոյ թէ զինչ իցե :

ԵԿԵՂԵՑԻ բառս է յունա
կան . և ստուգաբանի հրաւիրու
մին և կոչումն առ երեւելի ինչ
համայնաբու թիւն . վասն որոյ ժս
զով մարդկային բազմութեան ա
ռանց տարածայնութեան 'ի մի
վայր 'ի միաբանութիւն գումա
րերոց՝ յաղագս միոյ իրիք խորհրդ
դոյ և պաշտաման , կոչի եկեղե
ցի . ըստ այնմ , « Յայնժամ եկե
ղեցացոյց արքայ Սողոմոնն զամե
նայն ծերս իտրայէլի » (Գ . Թ՛ագ .
Ը . 1) :

Այս ազնիւ անուն՝ խորհրդա
բար նշանակէ զուսկահան ժողո

վուրդս Աստուծոյ, որք յատուկ
 կրօնիւ աստուած պաշտութեան
 և զանազան ծիսիւ արարողութե
 միաբանին ՚ի հաւատս աստուած-
 գիտութեան, և համախմբին ՚ի
 մի պաշտօն ծառայութեան ան-
 ժըխտելի օրինացն Աստուծոյ :
 Արպէս էր ՚ի հնումն ազգն իտա-
 յէլի, որք պաշտէին զԱստուած,
 ճանաչելով զնա ամենակարող ա-
 րարարիչ և տէր, ինամարար ա-
 մենայնի, և միաբան հաւատային՝
 եթէ գալոց է յաշխարհ մեսիայն
 Վրիստոս վասն փրկութեան ամե-
 նեցուն :

Իսկ յորժամ եկն՝ յաշխարհ ՚ի
 լրման ժամանակի, և յայտնեցաւ
 մեծահրաշ և փրկարար խորհրդ-
 գով իւրով, կամակոր մտօք յա-
 մառեալ ՚ի չարութիւնս նախան-
 ձու և հպարտութեան՝ կուրա-

ցան կուրութիւն մտաց, և ոչ
 իսկ ծանեան զնա, և ոչ ընկալան
 զոյս սքանչելի փրկութեան ՚ի հո-
 գիս իւրեանց, վասն որոյ և զրկե-
 ցան յաւետարանական երանու-
 թեանց և օտարացան յԱստուծոյ
 և յարքայութեանն փառաց: «Իսկ
 արդ՝ զոր խնդրէրն խրայէլ, այ-
 նրմ ոչ եհաս» (Հով. 7):
 Այլ վասն սոցին որքալի կուրու-
 թեանց և թշուառագոյն գնացից
 անօրէնութեան, կանխաւ խօսե-
 ցաւ մարգարէն Ասայի. «Օճա-
 նապարհն խաղաղութեան ոչ ճա-
 նեան, և ոչ գոն իրաւունք ՚ի ճա-
 նապարհս նոցա. զի շաւիղք նո-
 ցա՝ ընդ որ գնան, խոտորեալք
 են, և ոչ ծանեան զխաղաղութի.
 վասն այնորիկ հեռացան ՚ի նոցա-
 նէ իրաւունք, և մի հասցէ առ
 նոսա արդարութիւն. մինչդեռ

ակն ունէին լուսոյ՝ եղև ևս նոցա
խաւար, և մինչդեռ ստատէին նը-
մա՝ ընդ մութն շրջեցան ։ (ՏԺ .
8) ։ Այլ վասն չարաչար մտորու-
թեան և կամակոր կուրութեան
նոցին և Յօբ ասաց մարգարէա-
բար . « Ի տուէ պատահեցի նո-
ցա խաւար, և ՚ի միջօրէի իբրև
՚ի գիշերի խարխափեցին ։ » (Ե .
14) ։

Եւ այց ՚ի նորումս ամենայն ազգ-
հաւատացելոց միախորհուրդ գը-
տան ՚ի յաւիտենական ճշմարտու-
թիւնս՝ և միաժողով ՚ի քրիստո-
նէական սրբազան կրօնս, որք մի-
արանութիւն հաւատան և խոստ-
վանին՝ եթէ Քրիստոսն է որդի
Աստուծոյ կենդանւոյ և ճշմարտի-
լստ այնմ, « Ի ու ես Քրիստոսն
որդի Աստուծոյ կենդանւոյ (Սաբ .
ԺԳ . 16) ։ Այլ հաւատացաք և

Տանեաք , եթէ դու ես Քրիստոս
որդի Աստուծոյ » (Յօհ . 7 . 70) :

Քրիստանէից այս ուղղափառ
դաւանութիւն , է դուռն ատու
ուածային երանութեց , ժառանգ
գաւորութի զանազան շնորհաց և
անշարժելի հիմն սուրբ եկեղեց-
ւոյն Քրիստոսի : « Ի վերայ այ-
դքք վիմի շինեցից զեկեղեցի իմ »
(Մատ . 18) :

Այս իրաւամբ ժողով քրիս-
տանէից ասի և է եկեղեցի Քրիս-
տոսի . զի ընկալաւ զամենայն հո-
գեւոր բարիս և զշնորհս սրբարար
խորհրդոցն Քրիստոսի . և ցու-
ցանէ զառաքինական դործս զար-
ժանացուցիչս փառացն արքայու-
թեան : Յորմէ օտարացաւ , մեր-
ժեցաւ ժողովն հրէից լցեալ կա-
մապաշտութեամբ և նախանձու .
փան որոյ Յիսուս՝ առ յանդիմա-

նու թի նոցա , և առ հաստատու
 թիւն յուսոյ քրիստոնէից՝ ասաց .
 « Ասն այսորիկ ասեմ ձեզ , զի
 բարձցի ՚ի ձէնջ արքայու թիւն Աս-
 տուծոյ և տացի ազգի , որ ասնի-
 ցէ զպտուղս նորա » (Ապօլ .
 Իա . 43) :

Այլեղեցին է խոհրդական մար-
 մին Քրիստոսի , յօդակասեալ
 ընդ նմա հաւատով և սիրով , և
 իւրաքանչիւր հաւատացեալք են
 իբրեւ անդամք պատշաճապէս
 դասաւորեալք , որք ընդ ունին զա-
 ճումն հոգեւորական և զզօրու-
 թիւն ՚ի գերբնական պարգեւա-
 ցըն Քրիստոսի , որ ընդհանրա-
 կան և ինքնիշխան գլուխ է ՚ի վե-
 րա եկեղեցւոյն իւրոյ . զոր օրի-
 նակ ՚ի մարդկոցին մարմինս ամե-
 նայն կենդանական և զգոյական
 ազգմանց և ներգործութեանց՝

գլուխն է սկիզբն , սոյնպէս և
խորհրդական մարմինն Քրիստոս
սի՛ եկեղեցին , զամենայն կենդա-
նարար ներքին զօրութիւնս շը-
նորհաց և զներդործութիւնս հա-
գեւոր ազդմանց ՚ի գերամբարձ
գլխոյ իւրմէ ՚ի Քրիստոսէ առ-
նու լրացէս . ըստ այնմ « Այլ
զնա եզ գլուխ ՚ի վերայ ամենայն
իրիք եկեղեցւոյ , որ է մարմինն առ-
րա , և լրումն՝ որ զամենայն յա-
մենայնի ընու » (Արժե . ւն . 22) :

Օքրիստոս գլուխ եկեղեցւոյ
խոստովանիմք կրկին խորհրդա-
ծութեամբ : Ասիս՝ զի ունի տի-
րացէս և ըստ ամենայնի իրաւու-
նքս իշխելոյ և տիրելոյ ՚ի վերայ
եկեղեցւոյ իւրոյ , ՚ի վերայ ամե-
նայն հաւատացելոյ . վասն զի
փրկեաց զամենեւին իւրով իսկ
փրկարար արեամբ ՚ի դատապար

տու թե՛նէ մեղաց , և անսպասու-
կան մահուամբն ասրեցոյց , և
կորզեաց ՚ի ձեռաց դժոխոց , մա-
նաւանդ և բազմաշնորհ արդ-
եամբ կամաւոր շարձարանաց իւ-
րոց հաղորդս կացոյց զամենեւին
իւրոյ իսկ աստուածային բարեա-
ցին և փառաց : « Տուաւ ինձ ա-
մենայն իշխանութիւն յերկինս և
յերկրի (Մատ . իը . 18) : Քրիս-
տոս սիրեաց զեկեղեցի . և զան-
ձքն իւր մասնեաց վասն նորա ,
զի զնա սրբեցե՛ք սրբութեամբ ա-
ւազանին բանիւ , զի կացուցե՛ք
ինքն իւր յանդիման փառաւոր
զեկեղեցի » . (Արիս . Է . 25 . 26 .
27 .) :

Արկրորդ՝ զի միացեալ է Քրիս-
տոս ընդ եկեղեցւոյն կենդանա-
ցուցիչ շնորհօք և առանձին սի-
րով , և մինչեւ յկատարած աշ-

խարհի և յաւիտեան ոչ բաժա-
նի ՚ի նմանէ . այլ իբրև գլուխ՝
ներքին կենդանական ազգամայրն
խնամէ զբարոյական մարմին իւր
զև կեզեցի , առաջնորդելով յա-
մենայն ճանապարհս փրկութեան ,
լուսաւորելով ճշմարտութեամբ
աւետարանին , զօրացուցանելով
՚ի կատարելութիւնս առաքինա-
կան գործոց առ ՚ի ժամանեցու-
ցանել յերանութիւնս փառաց
երկնից արքայութեան : « Այս ընդ-
ձեզ եմ զամենայն աւուրս մինչ-
չեւ ՚ի կատարած աշխարհի (Մատթ .
իւր . 20) : Այլ թէ ոչ հեռի իսկ է
յիւրաքանչիւր ումեքէ ՚ի մէնջ . զի
նովաւ կեամք և շարժիմք և եմք »
(Պործ . ժէ . 17) :

Ահա սոքօք յայտնի երեւի . եւ
թէ Քրիստոս է ընդհանրական
գլուխ եկեզեցւոյ . ինքնիշխան

հրամայող , ծայրագոյն իշխող ,
 ներքին կառավարիչ և արդարա-
 քրննին դատաւոր ամենեցուն .
 իսկ առաքեալք՝ և օրինաւոր յա-
 ջորդք նոցին՝ անուանին և են փո-
 խանորդք Քրիստոսի և կամ պաշ-
 տօնեայք նորին , ևս և երեւելի
 այցելուք կամ հոգարարձուք ե-
 կեղեցւոյն Քրիստոսի . ահա՛ յայ-
 սոսիկ վերածին բանքս փայու-
 թեան : « Ար ընդունի զձեզ՝ զիս
 ընդունի (Ամբ . Ժ . 40) : Այս-
 պէս համարեացին զմեզ մարդիկ
 իբրեւ զպաշտօնեայս Քրիստոսի
 և հաղարապետս խորհրդոցն Աս-
 տուծոյ (Ա . Կորն . Գ . 1) : Արա-
 ծեցէք որ ՚ի ձեզ հօտդ է Աստու-
 ծոյ . վերահացու լինել՝ մի իբրեւ
 ակամայ՝ այլ կամաւ ըստ Աստու-
 ծոյ » (Պէթ . Ա . Կորն . Է . 2) :
 Դարձեալ Էկեղեցին ստորագ-

բական սահմանաւ բացայայտ իմն
 սահմանի ըստ անհրաժեշտ աւան-
 դու թեանաստուածաբանից՝ այս-
 պէս . « Ահեղեցին է ընտրեալ ժո-
 ղով հաւատացելոց , ունող զսրբ-
 բաղան կնիք մկրտութեան , և է
 միաբանեալ ՚ի միութեան հաւա-
 տոյ աւետարանական ճշմարտու-
 թեան , ՚ի հաղորդակցութեան
 արդարացուցիչ խորհրդոցն Քր-
 թիստոսի , և ՚ի պաշտամունս ծա-
 սայութենն Աստուծոյ , և է միշտ
 պաշտպանեալ աներեւոյթ խնա-
 մօք ՚ի Քրիստոսէ ՚ի կենդանա-
 ցուցիչ գլխոյ իւրմէ , և երեւե-
 լի այցելութեամբ կառավարեալ
 յեպիսկոպոսաց յօրինաւոր յաջոր-
 դաց սրբաղան սուսքելոց անտի » :

« Երբով ասացաւ » , որով
 յայտնի լինի , եթէ եկեղեցին է
 միաբանութիւն հաւատացեալ

մարդկան տարածեալ և սիրուեալ
յամենայն աշխարհ և անբաժան
ի սրբազան կրօնս քրիստոնէական
ճշմարտութեան :

« Աւնող զՍրբազան կնիք մը-
կրտութեան » ասելով, արտաքոյ
քրիստոնէական եկեղեցւոյ մնան
հրեայք և հեթանոսք մոլորահա-
ւատք, որք են միշտ ի վիճակի
դատապարտութեան :

« Սիբանեալ ի միութեան
հաւտոյ աւետարանական ճշմարտութեան » ասելով, ի բոց
մերժին յեկեղեցւոյ հերետիկոսք
և ուրացողք ճշմարտութեանն
Քրիստոսի : Արպիսիք են Աբիոս,
Էւնովիոս, Ալազենդէս, և Վայի-
ոն, որք արարած ասացին զորդին
Աստուծոյ զՅիսուս Քրիստոս,
և յետ ժամանակի դոյացեալ յու-
քնչէ և կամ յայլմէ եութենէ, և

ոչ Ղստուածոյ Հօրէ անժամանա-
 կաբար ճնեալ որդի յաւխտե՛նա-
 կան . որոց սակի էր և ամբարիշ-
 տըն Սակեդոն , որ ուրացաւ ըզ-
 լինելն սուրբ Հոգւոյն Ղստու-
 ծոյ հաւասար և փառակից Հօր և
 Որդւոյ . նման սոցա են Նեատոր ,
 Եւտիբէս , և այլ չարափառք՝
 որք չարաչար բանս վիժել յան-
 դըքնեցան ընդդէմ աւետարա-
 նական բացայայտ ճշմարտութե .
 վասն որոյ յանդամոց եկեղեցւոյ
 ՚ի բաց հերքեցան նզովիւք ուղ-
 ղափառ սրբազան Հայրապետաց
 ՚ի մէջ տիեզերական սուրբ և
 հոգեգումար ժողովոց :

« Ի հաղորդակցութեան ար-
 դարացուցիչ խորհրդոցն Վրիա-
 տոսի » ասելով , յայտնի ցուցա-
 նի թէ ոչ որ ՚ի յանդամոց եկե-
 ղեցւոյ արտամերժի ՚ի մասնակ

յու թե՛նէ՛ սրբարար խորհրդոցն ,
բայց միայն յամառեալք 'ի չարիա ,
և իրաւամբք բանադրեալք ըստ
յանցանեացն իւրեանց , որք չու-
նին և համարձակութիւն մեր-
ձիլ առ սրբարար խորհուրդս ե-
կեղեցւոյն և վայելել զչնորհս :

« Այլ 'ի պաշտամունս ծառա-
յութե՛ն Աստուծոյ » ասելով , նշա-
նակի վախճանական գործ եկե-
ղեցւոյ , որով ընդունի Աստուծոյ
զպտակ երանութե՛ն . որովհետեւ
եկեղեցին գիտէ և ճանաչէ զգե-
րազանց մեծութիւնն Աստուծոյ՝
զչնորհեալ գերբնական պարգեւս
նորին , և զպատրաստեալ զերա-
նաւէտ փառսն . վասն որոյ փու-
թայ միշտ 'ի պաշտօնի երկրպա-
գութեանն Աստուծոյ գտանիլ՝ և
յառաջանալ 'ի ծառայութիւնս
ամենաբարի կամաց նորին :

« Այլ պաշտօնականեալ սներեւ
 ւոյթ խնամօք ՚ի Վրիստոսէ ՚ի կենե
 դանացուցիչ գլխոյ իւրմէ ։ ասա
 ցաւ . վասն զի եկեղեցին է բա
 րոյական մարմին Վրիստոսի հա
 ւատով և սիրով միացեալ ընդ նը
 մա . և ինքն Վրիստոս է գլուխ
 եկեղեցւոյ , ընդ հանրապէս զօրա
 ցուցիչ և սրբացուցիչ ամենե
 ցուն ներքին բարերարութեամբ ։
 Իսկ զարտաքին կառավարութիւն
 և զայցելութիւն եկեղեցւոյն
 յանձնեաց առաքելոց իւրոց և
 նոցին յաջորդաց եպիսկոպոսաց և
 երիցանց . վասն որոյ ասացաւ ՚ի
 վախճանի , « երեւելի այցելու
 թեամբ կառավարեալ յեպիսկո
 պոսաց , յօրինաւ որ յաջորդաց սրբ
 բազան առաքելոց » ։ « Վնացէք
 այսուհետեւ՝ աշակերտեցէք զա
 մենայն հեթանոսս . մկրտեցէք ըզ

նստա յանուն Հօր՝ և Արդւոյ՝ և
 Հոգւոյն սրբոյ, ուսուցէք նոցա
 պահել զամենայն զոր ինչ պատ-
 ու իրեցի ձեզ (Ամք. իը. 19, 20) :
 Օգրիցունա այսուհետեւ ազա-
 ջեմ՝ իբրեւ երիցակից՝ և վկայ
 չարչարանացն Քրիստոսի. որ և
 հանդերձելոց փառացն յայտնե-
 լոց հաղորդ. արածեցէք՝ որ ՚ի
 ձեզ հօտդ է Աստուծոյ (ՊԷք.
 Ա. ԿԻԲ. Է. 1) :

Գ Լ ՈՒ Խ Բ :

Յաղագս սկզբնաւորութեան Եկեղեցւոյ :

Ի սկզբան աշխարհի հաստաւտեաց Աստուած զԵկեղեցի իւր , կոչեալ զազգ մարդկան՝ ներքին և սրբազան իմն ազգեցութեամբ ՚ի կրօնս աստուածգիտութեան և աստուածսպաշտութեւ , և յայտնելով ամենեցուն զհարկաւորն և զկարեւորն առ ծանօթութի ճշմարտութեան և առ կատարումն կամաց իւրոց , սկսեալ ՚ի նահապետաց անտի մինչեւ զլրումն մարդարեւոյ՝ տարածէր զհարկաւոր գիտելիս աստուածսպաշտութեան . ոչ միայն միում ումեք յայտնելով զբովանգակ խորհուրդս աստուածսպաշտութեան , որ

16429-58
 1010
 41253

առնէր կատարելագործիչ շնորհիւ
մարդեղութեանն (Յիսուսի Քրիստոսի , այլ ընդ ժամանակս զանազան
անձանց՝ զանազանս մատակարարէր , զոր օրինակ՝ զայլ ինչ
Նգամայ , և զայլ ինչ Նայի , զայլ
ինչ տնտեսութիւնն խորհրդոյ աստուածապաշտութեանն յանձնեաց
Նբրահամու , և զայլ յայանուիս
արար Սոլմէսի , առ իւրաքանչիւր
նահապետս և մարդարէս մասնաւոր
ազդեցութիւնն առնելով , որք
ամենեքինն հայէին առ մի խորհուրդ
աստուածային տնօրէնութեանն
և մարդասիրութեանն :
« Նազում մասամբք և բազում օրինակօք
կանխաւ խօսեցաւ Նստուած ընդ
հարս մեր մարդարէիւք » (Լւք . ւն . 1) :

Աւրեմն միշտ անպակաս գլխաւ
ճաղկեալ խորհուրդ աստուածային

աս ածարտչաւ թեան ընդ դարս
 դարս . թէպէտ երբեմն երեւէր
 խաւար կը ամոլ ալ խաւ թեանն ,
 բայց լուսաշաւիղ պայծառու թի
 խորհրդոյն աստուածարտու
 թեան յեկեղեցւոյն Աստուծոյ
 անպակաս լինելով՝ վարատէր հա
 լածէր զխաւարամած սնտափ պաշ
 տամուէն՝ յանդիմանեալ զմտար
 կարծիս հեթանոսութեան : Օր
 օրինակ մարդարէն Ազիա վաւ
 եալ նախանձու աստուածային
 ճշմարտութեան զամօթի եհար
 զարբայն Աքաաբ , որ պաշտէր ըզ
 կուռս Վահագու , և զբաղումս ՚ի
 ժողովրդոյն խորայելի յօժարե
 ցուցանէր առ այն կը ամօլութի
 սուտ մարդարէիւք : Օ ի սրտա
 հառաչ աղօթիւք նորին ակներեւ
 ցուցաւ ՚ի հանդիսի ամենեցուն
 ամենակարող զօրութիւն ճշմար

տինն Աստուծոյ . վասն որոյ և ամենայն ժողովուրդն անկեալ 'ի վերայ երեսաց իւրեանց յերկիր՝ ազազակելով խոստովանէին այսպէս : « Արդարեւ տէր՝ նա է Աստուած . տէր նա է Աստուած » (Գ . ԹԿ . ԺԸ . 39) : Ահա աստանօր ծագեալ լոյս անսպաշտութեան ուղիղ կրօնից փարատեաց զխաւար կռամսլութեան : « Օ ագեաց 'ի խաւարի լոյս ուղղոյ . ողորմած՝ գթած՝ և արդար է տէր » (Սաղ . ՃԺա . 4) :

Այլեղեցիս այս սրաշտտանեալ լինէր 'ի սկզբանէ անտի յաստուածային այցելութենէ և 'ի զանազան խնամոց , առ 'ի մնալ ազատ 'ի վիճակէ անաստուածութեան . ըստ այնմ , « Յիշեա զժողովուրդքս զոր ստացար 'ի սկզբանէ , փրկեցեր զվիճակ ժառանգութեան

քո՞ն (Սուր. հգ. 2) :

Սովորաբար ցուցանի մշտնջենաւ
 ւորութիւն եկեղեցւոյն Աստու-
 ծոյ . որպէս բացատրէ Ազնիկ կող-
 բացի (Վեր. գ. 229) . յասելն .
 «Այեղեցի Աստուծոյ ՚ի սկզբանէ
 աշխարհի եր , զորմէ և Վաւիթ
 ՚ի Հոգւոյն սրբոյ ուսեալ մատու-
 ցանէր զազօթս , թէ յիշեա՛ զեկե-
 ղեցի քո՛ զոր ստացար ՚ի սկզբա-
 նէ » : Այս եկեղեցի՝ անուանի
 հին եկեղեցի , որոյ անդամք էին
 ազգք իսրայէլացւոյ . որք թէպէտ
 ունէին զաստուածպաշտութիւն
 գրական կամ մոլոխական օրի-
 նաց , բայց և անկատար էին ՚ի
 ծանօթութիւն անգիտութեան :

Իսկ քրիստոսական եկեղեցին
 կոչի նոր եկեղեցի . որոյ անգամք
 են հաւատացեալք սքանչելի մար-
 դեղութեան և փրկարար անօրէ-

նութեան Յիսուսի Քրիստոսի .
 և մկրտեալք յանուն ամենասուրբ
 Երրորդու թեան . որով ունին ըզ-
 կատարեալ աստուածգիտութի
 ՚ի Հայրն ամենակալ՝ ՚ի Արդին
 միածին և ՚ի սուրբ Հոգին յանե-
 դըն և ՚ի կատարեալն . և հետե-
 ւելով կատարելագոյն ուսման
 լուսաշաւիղ ճանապարհին աւե-
 տարանական ճշմարտութե՛ն՝ ըն-
 դունին գքրիստոնէական ողջա-
 միտ և կատարեալ վարդապետու-
 թիւնս քարոզեալս ՚ի սրբազան ա-
 ւետարանչաց և յառաքելոց . ըստ
 այնմ « Օ՛ր մեքն քարոզեմք և
 խրատեմք զամենայն մարդ և ու-
 սուցանեմք զամենայն մարդ ամե-
 նայն հոգեւոր իմաստութեամբ .
 զի կացուսցուք զամենայն մարդ
 կատարեալ ՚ի Քրիստոս Յիսուսո »
 (Կորն . Թ . 28) :

Գ Լ ՈՒ Խ Գ .

Ջանազանութիւն հին եկեղեցւոյ
ընդ նորոյս :

Օ հին եկեղեցին զազգն հը-
րէից՝ ընդ նոր եկեղեցւոյս ընդ
քրիստոնէից բազդատեալ, դատա-
նեմք բամատեսակ թերութիւնս
և պակասութիւնս ՚ի հին եկեղե-
ցին՝ յազգն հրէից :

Նախ՝ կարեմք կոչել զնա եկե-
ղեցի սկսեալ և հանդերձեալ առ
վայելս ապագայ շնորհաց և փա-
ռաց գալստեան մեսիային՝ Յի-
սուսի կենարարին մերոյ, որ իբ-
րեւ եկն յաշխարհ՝ աստուածա-
վայել հրաշագործութիւն յայտնի
խկ առնէր ամենեցուն, եթէ ին-
քն էր Յիսուս փրկիչն աշխար-

հի , յոյր վերայ և մարդարէիցն
բանք վրայէին , թէ նա է Քրիս-
տոսն , որ առաքեցաւ փրկիչ և
կեցուցիչ հրէից և հեթանոսաց .
իսկ ապստամբեալ հրէից 'ի շնոր-
հաց նորին և 'ի փառաց , և ան-
դրբքան զչափ զառածեալ 'ի կու-
րու թիւնս կամաց իւրեանց , զի-
նեցան նախանձու և ստեղծե-
լնդդէմ Յիսուսի . մինչ զի անի-
րաւ զրոպարտութեամբ և 'ի մահ
իսաչի դատապարտել ժպրհեցան .
որով իսպառ մերժեցան 'ի փր-
կարար շնորհաց անտի , և զրկե-
ցան յամենացանկալի փառաց նո-
րին աստուածութեան : « Յիւր-
սին եկն , և իւրքն զնա ոչ ընկա-
լան (Յօհ . ւն . 11) : Այլ իսրա-
յէլ երթայր զհետ օրինացն ար-
դարութեան՝ և յօրէնս արդա-
րութե՛ն ոչ ժամանեաց » (Հով .
թ . 31) :

Իսկ զնորս այս քրիստոսական սուրբ եկեղեցի՝ արժան է անուանել եկեղեցի կատարեալ ՚ի խորհուրդս փրկութեան, և ժամանեալ առ շնորհս սրբեգրութեան Հօրն Աստուծոյ, և առ ժառանգաւորութիւն երանական փառաց աստուածութեան. որովհետեւ քրիստոսական սուրբ եկեղեցի խոստովանի և հաւատաց ՚ի փրկարար մարդեղութիւն կենարարին Յիսուսի, և յաստուածագործ սքանչելիան և ՚ի շնորհասփիւռ ճշմարիտ վարդապետութիւնս նորին, և յուսաց գտանել զթողութիւն մեղաց ՚ի ձեռն զղջման արդեամբ կամաւորական մահուան և անպարտական խաչին Յիսուսի փրկչին մերոյ ։

Իսկ որք ընկալանն զնա, ետ նոցա իշխանութիւն որդիս Առ

տուճոյ լինելը՝ որոյ հաւաստա-
ցեն յանուէն նորա (3^{րդ} . ւ .
12) : Հեթանոսք՝ որք ոչ երթա-
յին զհետարդարութեան՝ հասին
արդարութեան . այնմ արդարու-
թեան՝ որ ՚ի հաւատոց անտի »
(2^{րդ} . Թ . 30) :

Արկրորդ՝ հին եկեղեցին միայն
զօրինակս և զձեւակերպութիւն
նրս տեսանէր ապագայ փրկարար
խորհրդոցն Քրիստոսի . և այն ՚ի
ձեռն ծառայիցն Ատուծոյ մար-
գարէիցն և նահապետաց՝ այլև
այլ եղանակաւ յայանեալ . էր որ
օրինակաւ նմանութեան , և էր
որ մասամբք բանից տեսութեան .
զոր օրինակ զկուսական ճնունդն
իւր երեւեցոյց օրինակաւ ՚ի ձե-
ռնն Վանիէլի , « ՚ի վէմն հատեալ
՚ի լեռնէն առանց ձեռինն » (Վան .
բ . 45) : Իսկ մարգարէիւն Ասայ-

եայ յայտնի բանիւ . « ահա կոյս յղացի և ճնցի սրդի » (Է . 14) :

Օ խորհուրդ փրկարար խաչելու թեանն յայտնեայ Աբրահամու 'ի հրաման անդր զԵնմանքն Իսահակայ . որոյ փոխանակ խոյն կախեալ 'ի սաբեկայ ծառոյն . (Օհն . իբ . 13) ըստ այնմ՝ « Աբրահամ ցանկացաւ տեսանել զօրն իմ (այսինքն զօրինակն) , ետես և ուրախ եղեւ » (Զօհ . ը . 56) : Իսկ այս պարզ բանիւ մարգարէութեանն Ասայեայ յայտնագոյն եւս քարոզեցաւ , թէ « Իբրեւ զոչխար 'ի սպանդ վարեցաւ . և իբրեւ զորոջ առաջի կտրչի անմբռունչ կայ . այնպէս ոչ բանայ ըզբերան իւր » (Ծգ . 7) :

Ահա այսոքիկ ամենայն 'ի ձեռքն մարգարէից և նահապետաց նախագուշակեալ լինէին 'ի հին

Եկեղեցւոջ . այլ ոչ արդիւնաւոր
 եալ բերէին զչնորհս և զփառս
 սրբարար և փրկագործ խորհրդու
 ցըն փրկչին Յիսուսի : Իսկ 'ի նո-
 րըս յայս սուրբ եկեղեցին Քրիս-
 տոսի , յայտնեցաւ այս ամենայն
 խորհուրդ փրկութեան . ոչ ընդ-
 օրինակօք՝ այլ յայտնի տեսութի
 աստուածային անժխտելի սքան-
 ճելեաց և շնորհաց և ճշմարտա-
 գոյն խոստմանց յաւիտենական ե-
 րանութեան . ոչ մասնաւոր ինչ
 ծանօթութեամբ և կամ ընդ ա-
 ղօտ տեսութեամբ , այլ լիութի
 անթերի և լուսաւորագոյն յայտ-
 նութի . ոչ 'ի ձեռն մարդարեւից
 և նահապետաց , այլ և 'ի ձեռն
 տեառն շնորհաց և հեղինակին
 ճշմարտութեան Յսի կենարարին
 մերոյ : « Ի ազու մ մասամբք և բա-
 ղում օրինակօք կանխաւ խօսեցաւ

Մատուած ընդ հարս մեր մարդա-
բէիւք . 'ի վախճան աւուրցս այ-
սոցիկի խօսեցաւ ընդ մեզ որդւո-
վըն՝ զոր եղ ժառանգ ամենայնի ,
որով և զլաւխտեանս արար 7
(Աբբ . Կ . 1) : Մայց ձեր երանի
է աչաց՝ զի տեսանեն , և ականջաց
ձերոց՝ զի լսեն . ամէն ասեմ՝ ձեզ .
զի բազում մարդարէք և արդարք
ցանկացան տեսանել՝ զոր տեսա-
նէքդ , և ոչ տեսին . և լսել՝ զոր
լուայքդ , և ոչ լուան 7 (Սաք .
Ժգ . 16) :

Արբորդ՝ հին եկեղեցին չունէր
զնեբբին ճշմարիտ սրբուծիւն և
ազատուծիւն 'ի սկզբնական մե-
ղաց և 'ի ներգործականաց . զի
թէպէտ վասն մեղաց մատուցա-
նէին զզոհս և զպատարագս ող-
ջակիղաց , բայց ոչ բնաւ հաճե-
լիք եզեն Մատուծոյ առ փրկու-

Թիւն մեղաց նոցին . այլ համար-
 իւր իբրեւ դործ իմն բարեպաշ-
 տու թեան և ցոյց աստուածպաշ-
 տու թեան . մանաւանդ տիպ և
 օրինակ ճշմարիտ պատարագին
 Քրիստոսի , որ մատուցաւ ՚ի վե-
 րայ փրկաւէտ սեղանոյ խաչին ՚ի
 քաւու թիւն մեղաց մերոց . որ-
 պէս եղեւ առ Սովսէսիւ , (Վ. Գ .
 Թ . 24) . առ Վեդէօնիւ (Վ. Գ .
 Գ . 21) և առ Աղիայիւ , (Գ . Թ . Գ .
 Ժ . 38) : Այս ամենայն մատուց-
 մունք պատարագաց չունէին ըզ-
 ղօրու թիւն բառնալոյ և տալոյ
 զստացումն ներքին սրբու թեան .
 ըստ այնմ՝ « ընդ զոհս և ընդ
 պատարագս ոչ հաճեցար . լսելիս
 հաստատեցեր ինձ . զողջակէզս՝ և
 զվասն մեղացն ոչ խնդրեցեր
 (Ս. Գ . ԼԹ . 7) : Քանզի ոչ կա-
 բէր արիւն նոխազացն և ցլուց

բառնալ զմեզս * (ԼԵՐ . Ժ . 4) :

Բայց նորս այս եկեղեցի Քրիստոսի՝ ժողով հաւատացելոց , ունի զկատարեալ ներքին սրբութիւն և փրկութիւն 'ի մեզաց՝ արդեամբ ճշմարիտ պատարագին անբիծ և անարատ գառին Մատուծոյ Յիսուսի Քրիստոսի . որ բարձեալ զմեզս աշխարհի պատարագեցաւ 'ի վերայ խաչին , և անպարտական մահուամբն ազատեաց զմեզ 'ի սղծութենէ մեզաց՝ սրբեալ արդարացուցիչ արեամբ իւրով , և արար զեկեղեցի իւր հաղորդս սրբութեան իւրոյ և արդարութեան . որով ստացաւ սուրբ եկեղեցին քրիստոնէից զսրբութիւն անմեղութեան և անարատութեան գառինն Մատուծոյ : « Մհաւասիկ գառն Մատուծոյ , որ բառնայ զմեզս աշխար-

հի (3օհ . ւն . 29) : Արով կամօք
 և մեք սրբեցաք 'ի ձեռն պատա-
 րադի մարմնոյն Յիսուսի Քրիս-
 տոսի միանգամ (Աբդ . Ժ . 10) :
 Արիւնն Յիսուսի որդւոյ նորա
 սրբէ զմեզ յամենայն մեղաց *
 (3օհ . Ա . կաթ . ւն . 7) :

Չորրորդ՝ հին եկեղեցին չու-
 նէր հաղորդակցութի ընդ գեր-
 բնական յաւիտենական և առ-
 տուածային կենդանութե . ըստ
 որում տակաւին չէր 'ի նմա աղ-
 բերացեալ և հեղեալ սրբարար
 շնորհքն աստուածային , որով և
 մարթ լինէր նոցա և հնարաւոր
 ստանալ տրամագրութի և պատ-
 րաստութիւն առ ընդունակ լի-
 նելոյ հոգեւոր և երանական կեն-
 դանութեան , զոր օրինակ որպէս
 մարմին թափանցիկ՝ որպիսի է օդ ,
 ջուր և ապակի , կարէ ընդունիլ

զլոյս արեւու . և որ ոչ ունի զթա-
 վանցական զօրութիւն՝ իրաւա-
 պէս անընդունակ է լուսոյ . այս-
 պէս և ազգն իտրայէլի շունելով
 զաւետարանական կատարելու-
 թիւնս և շնորհական օրէնս , որ
 տրամադրէ զմարդ առ գերբնա-
 կան լոյս յաւիտենական կենդա-
 նութեան , զրկեալ էին և անըն-
 դունակ անմահ երանութեան .
 վասն որոյ նմանութեամբ խօսե-
 լով Ղաւթիթ ցուցանէր զայս պա-
 կասութիւն հին եկեղեցւոյն՝ յու-
 բում էր և ինքն . « Ի քէն է աէր
 աղբիւր կենաց և լուսով երեսաց
 քոյ տեսանեմք զլոյս » (ՍՂ .
 ԼԷ . 10) :

Բայց նոր եկեղեցին Քրիստո-
 սի հաղորդ գտաւ հոգեւոր ան-
 մահ կենդանութեան աստուա-
 ճային երանութեան , ՚ի ձեռն

շնորհական օրինաց աւետարանա-
 կան կատարելութեան, զի այն շը-
 նորհ սրբարար՝ որ ՚ի ձեռն Յի-
 սուսի ստացաւ, արար ընդու-
 նակ և հաղորդ աստուածային
 գերբնական կենդանութիւն : Աւ-
 տի այժմ տիրապէս և իրաւամբ
 ունի եկեղեցին Քրիստոսի՝ ժո-
 ղովն հաւատացելոց, ՚ի շնորհա-
 ջրն Քրիստոսի ընկալեալ զհոգե-
 ւոր և ղերանաւէտ կենդանու-
 թիւն, ըստ այնմ, «Այս կենդա-
 նի եմ և դուք կենդանի լինելոց
 էք (Յօհ. ժդ. 19) : Այլ կեան-
 քըն յայտնեցաւ, և տեսար՝ և
 վկայեմք՝ և սրտամեմք ձեզ զյաւի-
 տենական կենացն, որ էր առ
 հօր՝ և երեւեցաւ մեզ (Յօհ. Ա.
 Կաթ. ւն. 2) :

Հինգերորդ՝ հին եկեղեցւոյ
 ժողովրդոց միայն ղերկրաւ որ բա-

րիս խոստանայր ամենաբարին
 Աստուած . վասն զի չունէին զժա-
 ուանգութիւն երկնաւոր բարու-
 թեան . գորով նոցա տակաւին ՚ի
 վիճակ տարամբժութեան յերկ-
 նաւոր անանց և յաւխտե՛նական
 բարեացն և փառաց . ուստի եթէ
 հարկ լինէր Աստուծոյ զարժանա-
 ւոր որ պսակել բարութեամբ ,
 զերկրաւոր բարիս միայն խոստա-
 նայր , և զանցաւորս և եթ ջուցա-
 նէր ժառանգել , և զմարմնաւորսն
 և ոչ զհոգեւորսն տալ կամէր նո-
 ցա . վասն որոյ Աբրահամու՝ որ
 արժանի եղէւ պարգեւս ընդու-
 նիլ Աստուծոյ սակս բոլորա-
 նուէր հնազանգութեան իւրոյ ,
 տե՛ս , զի՛նչ տեսակ պարգեւաց
 խոստանայ նմա Ա՛ծ , « ()րհ-
 նելով որհնեցից զբեզ , և բազ-
 մացուցանելով բազմացուցից ըզ

զաւակ քո իբրեւ զաստեղս երկ-
 նից բազմութեամբ , և իբրեւ
 զաւազ առ ամին ծովու , և ժա-
 ոանդեացէ՛ զաւակ քո զբաղաբս
 հակառակորդաց իւրոց ” (Օ՛նն ,
 իբր . 17) : Սոյնպէս և նահապե-
 տինն Յակոբայ՝ զոր սիրեաց , յորո-
 վայնէ՛ մօրն զնա ընտրեալ , խոս-
 տանայ ՚ի նշան յատուկ սիրե-
 լութեան զմարմնաւոր և զերկ-
 բաւոր բարիս . “ Օ՛ ի զերկիրդ յու-
 բում դուդ ննջեցեր , քեզ տաց
 զդա և զաւակի բում . և եզիցի
 զաւակ քո իբրեւ զաւազ երկրի ,
 և ընդարձակեացի ՚ի ծովակողմն ,
 և ընդ արեւելս , և ընդ հիւսիս ,
 և ընդ հարաւ ” (Օ՛նն , իբր . 13) :
 Մտացամ է և երկրորդ () րինաց՝
 (Ե . 32) : “ Օ՛ գոյշ լերուք առնե-
 լոյ՝ որպէս պատուիրեաց քեզ տէր
 ՚նտուած քո . և մի խոտորիցիս

յաջ, և մի յահեակ, ըստ ամե-
նայն ճանապարհին՝ զոր պատուի-
րեաց քեզ տէր Աստուած մեր գը-
նալ, զի հանգուսցէ զքեզ՝ և բա-
րի արասցէ քեզ, և երկայնօրեաց ք-
լինիցիք յերկրին զոր ժառանգի-
ցէք ։

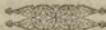
Իսկ նոր եկեղեցւոյս՝ քրիստո-
նէից, խոստանայ Յիսուս զերկ-
նային և զյաւիտենական բարիս,
որ զանցաւոր կեանս այս աղցա-
ւոր կենցաղոյս ցուցանէ ժառան-
գել հետեւողաց իւրոց, այլ լու-
սով աւետարանական վարդապե-
տութեան իւրոց՝ առաջնորդէ ՚ի
կեանս յաւիտենականս, և տայ
համարձակութի եկեղեցւոյ իւրոց
հայցել և խնդրել զերկնից բա-
րութիս և զամենացանկալի փառս
արքայութե իւրոց, սրովհետեւ
քրիստոնէական շնորհ՝ որ յայտ-

նեալ և սփռեալ է ՚ի նորս այս
 սուրբ եկեղեցւոջ, տայ ամենե-
 ցուն աներկբայ յուսով՝ հողւով
 և սրտիւ խորհիլ և ակնուենիլ ե-
 րանաւէտ վայելման երկնից ար-
 քայութե՛ք և աստուածային յա-
 ւխտենականն փառաց : « Աս եմ
 լոյս աշխարհի . որ գայ զկնի իմ ,
 ընդ խաւար մի գնացէ , այլ ըն-
 կալցի զլոյսն կենաց (Յժ . ք . 12) :
 Խնդրեցէք նախ զարքայութիւն
 Աստուծոյ և զարդարութիւն նո-
 րա , և այդ ամենայն յաւելցի ձեզ .
 մի այսուհետեւ հողացցէք վասն
 վաղուին՝ զի վաղիւն վասն իւր
 հողացի (Մատ . զ . 33) : Բան-
 զի երեւեցաւ շնորհն Աստուծոյ
 փրկիչ ամենայն մարդկան , որ խը-
 քատէ զմեզ՝ զի ուրացուք զամ-
 բարչտութիւն և զաշխարհական
 ցանկութիւն , զգաստութեամբ

և արդարու թեամբ և աստուած-
 պաշտու թի կեցցուք յաշխար-
 հի . և ակնկալցուք երանելի յու-
 սոյն և յայտնու թեան փառաց մե-
 ծին Նստուծոյ և փրկչին մերոյ Յի-
 սուսի Քրիստոսի » (Տիմ . ք . 11) :

Բայ ՚ի սոցունց և զբազումս
 գտանեմք զանգրժելի ասպացոյցս
 անջրպետու թեան և խտրոցի հին
 եկեղեցւոյ իտրայէլացւոյ ընդ նո-
 բոյս սուրբ եկեղեցւոյ քրիստոնէ-
 ից . նա միայն զտպագայիցն ու-
 նէր զտեսու թիւն , իսկ սա ներ-
 կայ ունի զանժխտելի ճշմարտու-
 թիւն . նա ՚ի յանցաւոր վիճակի
 դատապարտու թեան էր , իսկ սա
 յարդարացեալ վիճակի փրկու թե-
 կայ . նա հեռաւոր մնայր յաս-
 տուածային գերբնական պարգե-
 ւաց և շնորհաց , իսկ սա կարի
 մերձաւոր գտաւ ամենայնի և

Ժառանգաւոր : Անբեւոյի ատա-
 նօր բաղդատու թիւն մեր բանիւ
 սրբազան առաքելոյն Պօղոսի . ե-
 թէ « Այսու հետեւ ոչ էք օտարք
 և պանդուխտք . այլ քաղաքակիցք
 սրբոց , և ընտանիք Աստուծոյ »
 (Եփե . ք . 19) :

ԳԼՈՒԽ Դ:

Եկեղեցին բաժանի յերիս :

Նախ՝ ՚ի զինուորեալ . որովհետեւ յերկրի աստ բարոյական մարմին Քրիստոսի՝ հաւատաւցեալք՝ որք անուանին եկեղեցի Քրիստոսի , ե՛ն զինուորեալ հոգեւոր անպարտելի և ամենազօր զինու աւետարանական նոր օրինաց և սրբոյ Հոգւոյն Աստուծոյ շնորհաց , և սոքօք կարողանայ եկեղեցին զօրանալ ընդդէմ սատանայական մտլութեանց և մարմնական հեշտութեանց . սոքօք արիանայ յաղթահարել և վարել զարքանեակս սատանայի զյայտնի կամակոր հակառակօղս ընդդէմ բացայայտ ճշմարտութեան

աւետարանական սրբազան բա-
 նից , ակն յանդիման բարձրացու-
 ցեալ զսքանչելի դրոշակ ուղղա-
 փառ քրիստոնէութեան՝ ունելով
 առաջի զամենայն ժ զօրագլուխ
 իւր զուէր Յիսուս . սոքօք հան-
 դիսանայ քաջամարտիկ եկեղեցին
 ՚ի բարոյական և ՚ի հոգեւորական
 սրատերազմունս քակելով զամու-
 ըրս և կործանելով զամբոցս հո-
 գեկորոյս մոլութեանց , երկրա-
 հակ և մարմնաւոր խորհրդոց և
 չարաչար մոլորութեանց ճշմար-
 տակորոյս աղանդաւորաց : Վ՛յսու-
 ղինուորութեամբ սրաշտտանի ե-
 կեղեցին յամենայն հակառակա-
 մարտից յարձակմանց , և յասլա-
 հովութեան մնայ ՚ի ճշմարիտ և
 յուղղափառ հաւատս քրիստո-
 նէութեան և ՚ի սրբազան առ-
 տուած սրաշտտութեան , և յուսով

մեծաւ տեսանէ՛ զերանահան փա-
ռաց պատկն հանդերձեալ և պատ-
րաստեալ . այսու երանելին Պօղոս
քաջալերէ՛ր զեկեղեցին յասելն .
«Այսու հետեւ զօրացարձեք տէ-
րամբ և կարողութեամբ զօրու-
թեան նորա . և զգեցարձեք զըս-
պառազինու թիւն Աստուծոյ . զի
կարող լինի՛լք կալ ընդդէմ հնա-
րից սատանայի (Եփե՞ս . զ . 10) :
Օ՛հն զինուորութեան մերոյ ո՛չ
է մարմնաւոր . այլ զօրաւոր Աս-
տուծոյ , առ ՚ի քակելոյ զամուրս
և այլն (Բ . Կորն . Ժ . 4) :

Երկրորդ՝ բաժանի ՚ի յաղթա-
կան . զի հաւատացեալք մինչ յաչ-
խարհի աստ են , իբրեւ զինուոր՝
սպառազինեալ շնորհիւ Քրիստոս-
սի , և քաջութեամբ վանեալ զա-
մենայն ընդդիմամարտ ախոյեան-
սըն հոգւոյ՝ և սրբութեամբ ե .

լեալ 'ի մարմնաց , լինին միաւոր-
 եալ ընդ Քրիստոսի և ընդ հրեշ-
 տակաց 'ի յաղթական անդր յե-
 կեղեցիս անդրանկաց 'ի վերինն
 Արուսազէմ , ուր և ակնկալեալ
 սպասեն իմանալի տեսութեան
 աստուածայինն փառաց և ընդու-
 նելութեան կատարեալ հասուց-
 ման 'ի հանդերձեալ դատաստա-
 նին՝ նորոգ ամեներջանիկ և ան-
 մահ ծննդեամբ . յարում բաշխիլ
 ունի անաչառապէս սոսակ արժա-
 նաւոր , տրիտուր ըստ չափու-
 իւրեանցն առաքինական շահա-
 տակութեանց : Առ սցս հրճուա-
 նօք պանծաց սրբազան առաքեա-
 լին . « Օ բարւոք պատերազմն
 պատերազմեցայ , զընթացսն կա-
 տարեցի , զհաւատսն պահեցի ,
 այսուհետեւ կայ մնայ ինձ ար-
 դարութեան սոսակն » (Բ . ՏԷԺ . դ .

7) : Ահա այս ժողով երանելեաց
 ցրն է յերկինս՝ որ կոչի յաղթական
 եկեղեցի . ուր երանելիք յաղթա-
 կան սոսակաւ փառաւորեալ՝ միա-
 ձայն ընդ բիւրաւոր բանակս հը-
 բեշտակաց՝ լինին փառաբանիչք
 սուրբ Արքորդութեան և վայե-
 լողք փառացն աստուածութեան .
 զայսոսիկ ամենայն յայտնի ցուցա-
 նեն բանք սրբազան ասարկոյն .
 « Այլ մատուցեալ էք ՚ի սիրմն
 լեառն , և ՚ի քաղաք Աճյ կեն-
 դանւոյ՝ Արուսազէմ յերկինս .
 և ՚ի բիւրաւոր բանակս հրեշտա-
 կաց . և յեկեղեցիս անդրանկաց
 գրեւոյ յերկինս , և առ դատաւո-
 րն ամենեցուն Աստուած , և յա-
 գիս արդարոց կատարելոց (Աբր .
 Ժբ . 22) : Այլ սոքա ամենեքին վը-
 կայեալք ՚ի հաւատոցն՝ շեւ եւս
 ընկալան զաւեփան . Աստուծոյ

վասն մեր լուսազոյն համարեալ
 զի մի առանց մեր կատարեցին 7
 (ԼԵՐ . ԺԿ . 39) :

Երրորդ՝ կարեմք զեկեղեցին
 բաժանել և ՚ի նիւթական . ոչ
 իրապէս՝ այլ յարմարութիւն . զի
 չէ սա կազմեալ ՚ի բարոյական
 մարմնոյ Քրիստոսի՝ այսինքն ՚ի
 հաւատացելոց , այլ ՚ի փայտէ ՚ի
 քարէ և ՚ի հողոյ . ոչ ՚ի վերայ առ-
 տուածազդեցիկ բանից առաքել-
 լոց և մարգարէից հիմնեալ , այլ
 ՚ի վերայ հողոյ հաստատեալ և կա-
 ռուցեալ . բայց ՚ի ձեռն սրբա-
 գործ պաշտամանց և սրբոց առա-
 քելոց և մարգարէից աստուածա-
 հաճոյ բանիցն ընթերցմանց և օ-
 ճութեամբ սրբարար միւռննի ,
 նուիրի տաճար Մատուծոյ փառա-
 լորեալ սրբազան խորհրդոցն մա-
 տակարարութեամբ . սրոյ օրինակ

էր տաճարն Մողոմանի և սուրբ
 Միօն վերնաստուանն . յորում հա-
 մախումք գումարին հաւատա-
 ցեալք յաղօթս և ՚ի միաբանա-
 կան փառաբանութիւնս ամենա-
 կալին Աստուծոյ . ՚ի յունկնդրու-
 թիւն աւետարանական կենսա-
 ւէտ բանին և քրիստոնէական ող-
 ջամիտ վարդապետութեան : Ի
 սմա ժողովին քրիստոսասէրք ա-
 կրնկառոյց անյադ փախաբամք ,
 ջերմեռանդն հանդիսիւ տեսա-
 նել զկատարումն սրբարար խոր-
 հրոդոյ անմահ սպտարագին երկ-
 նաւոր դառին , ՚ի բարձրախոր-
 հուրդ սեղանն սրբանուէր . որով
 լինի փրկութիւն մեղաց կենդա-
 նեաց և ննջեցելոց : Աւստի փո-
 խանունաբար առեալ յանուն
 բնակողաց՝ զբնակարանն կոչեմք
 Եկեղեցի . բայց միայն որոշեմք

նիւթական անուամբ 'ի զինուո-
 թականէն և 'ի յաղթականէն : Աւ-
 նի և այլ զանազան անուանս սղան-
 ծալիս , այս նիւթական սուրբ ե-
 կեղեցի . կոչի տուն Աստուծոյ ,
 յարկ սրբութեան , տեղի փառաբա-
 նութեան , բնակարան հրեշտակաց ,
 քաւարան մեղօք սպարտաւորելոց ,
 և սիրաժողով խմբարան կատա-
 րեալ հաւատացելոց : Շատ հա-
 մարեալ զասացելս ցայս վայր՝
 ունկնդիցուք աստանօր վկայուէց :
 «Տուն իմ տուն աղօթից կոչեսցի
 (Սա . իմ . 13) : Նախ՝ յորժամ 'ի
 մի վայր ժողովելիք յեկեղեցին . . . :
 Աւարդ՝ 'ի ժողովելն ձեզ 'ի միաւ-
 սին , ոչ է տուն տեառն ձեզ տեղի
 հաց ուտելոյ . . . : Այլ 'ի մեկ տունս
 ոչ ունիցիք ուտելոյ և ըմպելոյ .
 եթէ զեկեղեցեանն Աճյ արհա-
 մարհէք » (Ա . կրն . ժմ . 18) :

ԳԼՈՒԽ Ե.

Յաղագս շնորհաց սուրբ եկեղեցւոյն
Քրիստոսի :

Օյնուորեալ եկեղեցին Քրիստոսի՝ յաւէտ կարէ պարծիլ յաստուածային ձրիասուր պարգեւս զանազան շնորհաց, որ միշտ յաստուածային մարդասիրական բարեբարութիւն ծաւալի ՚ի վերայ եկեղեցւոյն իբրեւ զբազմաւ ճաճանչ ճառագայթս արեւու, զի նովաւ ածի և զօրանայ եկեղեցին ՚ի սքանչելի գործս զանազան և բազմատեսակ առաքինութիւն, նովաւ հաստապինդ և անշարժ մնայ ՚ի կոչումն աւետարանական և ՚ի ճշմարիտ հաւատս, նովաւ գտանի հաղորդ երկնաւոր աս-

տուածային և գերբնական բարեաց և փառաց, և նույնա յաստուածատեսակ նմանու թիւն վերամբառնայ ըստ աստուածաբանին Վիտնէսիոսի: Ուստի սլարտուարի եկեղեցին ճանաչել զձրիատուր շնորհս Աստուծոյ, և դահանալ զսլարդեւողէն գերբնական ձրիցն, որով մեծացեալ և ճոխացեալ գտաւ յաստուածգիտութիւնս և յաստուածսլաշտութիւնս կատարեալ ամենայն մասամբք: «Վահանամ զԱստուծոյ իմոյ յամենայն ժամ վասն ձեր՝ ՚ի վերայ շնորհացն Աստուծոյ, որ տուեալ են ձեզ ՚ի Քրիստոս Յիսուս, զի յամենայնի մեծացարուք դուք նույն՝ ամենայն բանիւ և ամենայն գիտութեամբ» (Ա. Արհ. ւն. 4):

Այս շնորհաց և աստուածա-

յին սրարգեւաց յայտնութիւն՝
 նորոգիչ է հոգւոց , և լուսաւո-
 րիչ մտաց . հալածիչ մեղաց , և
 մաքրիչ խղճի մտաց . յայտնիչ ու-
 նայնութեան կենցաղոյս , և երե-
 ւեցուցիչ յաւիտենական փա-
 ւայ . ՚ի սմա՝ քաջալերին առա-
 քինիք անխոնջ յառաւելն փու-
 թալ ՚ի յառաջագիտութիւն երկ-
 նաբերձ առաքինութեանց . և ՚ի
 սմա լուսաւորեալ մտօք՝ բացէ ՚ի
 բաց մերժեն զմոլորութիւնս և
 զհետ լինին ճանապարհացն ար-
 դարութե : Սովաւ Սողոմն՝ Պօ-
 ղոս անուանեցաւ , և հալածիչն
 եկեղեցւոյն Քրիստոսի՝ սքանչելի
 քարոզիչ բանին կենաց . սովաւ
 էքեալ թողին զհեշտութիւնս աշ-
 խարհի մաքսաւորք և մեղաւորք ,
 և խաչաբարձ հետեւեցան Քրիս-
 տոսի . սովաւ զօրացան գունդք

մարտիրոսաց հեղուլ զարիւնս իւրեանց . սովաւ գրին անուանք խոստովանողաց յերկինս 'ի դըպրութեան կենաց : Ալ յաղագս այսր պարգեւաց մարդասիրական բարերարութեանցն Աստուծոյ , լնւր վկայութեանցս « Օ , ի շնորհօք նորա էք փրկեալք 'ի ձեռն հաւատոց . և այս ոչ 'ի ձէնջ՝ այլ Աստուծոյ պարգեւ է . ոչ 'ի գործոց՝ զի մի ոք պարծեսցի (Արմ . ք . 8) : Ալ յորժամ կամեցաւ Աստուած , որոշեաց զիս յորովայնէ մօր իմոյ , և կոչեաց 'ի ձեռն շնորհաց իւրոց » (Մատ . Գալ . Գալ . 15) :

Ապաքէն ընդ վայր բարբանջել ժպրհեցան մտորական բաւնիւք իւրեանց Պեղադեանք և Ախապեղադեանք , որք զմտորաշաւիղ կարծիս իւրեանց համարէին հաստատել՝ եթէ լոկ բնա

կան զօրութեամբ և ոչ շնորհօք
 Աստուծոյ յաջողի մարդկան գալ
 ՚ի հաւատս, և բարեոք շարժիլ
 կամաց յաստուածսպաշտութիս,
 և յառաջանալ ՚ի գործս բարու-
 թեան. որոց ընդդէմ ելեալ զօ-
 բաւոր բանիւք աւետարանական
 ճշմարտութեան սրբազան վար-
 դապետք եկեղեցւոյ՝ ըմբերա-
 նեալ յազթեցին նոցա. և զմօլո-
 բութիս նոցին հերքեցին յեկե-
 ղեցւոյն Վրիստոսի, հաստատե-
 լով՝ եթէ անբաւական և անզօր
 է մարդ՝ ինքնին իւրով ուշիմու-
 թեամբ խորհիլ զաստուածային
 և զբարեւախճան ինչ՝ առանց բա-
 ւական շնորհացն Աստուծոյ. ար-
 դեամբք իսկ ցուցանելով յայտ-
 նասէս զճշմարտութիւնս բանից
 աւետարանական և առաքելական
 վարդապետութեան. զորս ահա

ւասիկ և մեղ է տեսանել զսա-
 կաւս ՚ի բաղմաց աստանօր : « Ա-
 ռանց իմ ոչինչ կարէք առնել
 (Յօհ . ԺԷ . 5) : Իբրեւ ոչ եթէ
 անձամբ բաւական եմք խորհել
 ինչ իբրեւ ՚ի մէնջ , այլ բաւա-
 կանու թիւն մեր Ղ'ստուծոյ է (Բ .
 Կորն . Դ . 5) : Արանի քեզ Միմն
 որդի Յօնանու . զի մարմին և ար-
 իւն ոչ յայանեաց քեզ՝ այլ Հայր
 իմ որ յերկինս է » (Մատ . ԺԴ .
 17) :

ԳԼՈՒԽ Թ.

Յաղագս սահմանի շնորհաց :

Շնորհն համառօտիւ սահմանի ըստ անարանից՝ «Վերբրնական պարգեւ Նստուծոյ, ձըրիապէս տուեալ բանական ըստեղծուածաց իւրոց, յաղագս յաւիանական փրկութեան ՚ի ձեռնն արդեանցն Քրիստոսի » :

«Վերբրնական» ասելով, որոշեցաւ ՚ի բնական պարգեւացն Նստուծոյ, որպիսի է արարչագործութիւնն՝ որով հաստեալ զամենայն բնական և զպալի բարիա իբրեւ պարգեւս արտաբին վայելչութե՛ն՝ շնորհեաց բանական ըստեղծուածոց առ ՚ի պէտս կենցաղաւարութեան իւրեանց . զորս

վայելեալ գոհասցին զարարչէն ա-
 մենեցուն : Սոյնպիտի է խնամք և
 պահպանութիւն , և ազգի ազգի
 բնական ձիրք հոգւոյ և մարմնոյ ,
 զի միտք և կամք , աստուածային
 ձիրք են հոգւոյն և ներդործու-
 թիւն նորին է զգալ , մտածել ,
 ճանաչել , յիշել , կամիլ , և գոր-
 ծել . և գերագոյն քան զայստիկ
 է ձիրն անմահութեան : Սոյնպէս
 և ՚ի մարմնի է տեսանել զյատուկ
 ձիրս , որ է ուղղաբերձ հասակին
 վայելչութի , զգայարանացն աղ-
 նուական իմն յարմարագրութի ,
 որով գեղեցիկս հանգիսանայ ա-
 ռաւել քան զամենայն կենդա-
 նիս : Ի սոցին սակիւն և այլ ա-
 մենայն բնական բարիք խնամոցն
 Մտուծոյ , որ և ասին շնորհք
 տիրապէս , կամ ձրի պարգեւք Մտ-
 աուծոյ , որ հասարակ է բարեաց

և չարեաց : Իսկ յաստուածաբանից գերբնական շնորհք ասի առատաբար այն ամենայն ձրի պարգևէն Նստուծոյ, որ ՚ի վեր է քան զամենայն կարգս բնութեան :

«Չրի տուեալն ասելով յայտնի լինի, զի որպէս բնութիւնն ձրիապէս պարգևեցաւ իւրաքանչիւր անձանց խնամօք արարչին, ըստ այնմ, «Նա արար զմեզ և ոչ մեք էաք» (Սաղ. զԹ. 3), նոյնպէս և շնորհք նորա է միշտ ձրի մատակարարեալ մեզ ՚ի բարերարութենէ նորին և ս'չ արդեանց մերոց ստացուած :

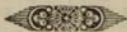
«Իանական ստեղծուածոցն ասելով՝ յայտնի եղեւ եթէ ս'չ ամենայն էակ է ընդունակ շնորհացքս, այլ միայն բանականք՝ որոց հոգիք են անմահ, և ճոխացեալ զարդարեալ մտօք և կամօք, որով

կարողանան ճանաչել և ընտրել զգերագոյն յարգ շնորհաց, և փափագանօք յարիլ 'ի նա՝ և յարգանօք գանձել զնա և սգահել իբրև իսկական միջոց հասուցանող առ երանաւէտ վախճան իւրեանց, և իբրև երկնաբերձ սանդուղք յաւիտենական կենաց. որով լինի հասանիլ 'ի փառս երկնից արքայութեան. վասն որոյ աւսացաւ «յազադս յաւիտենական փրկութե՛ն» : Այս ամենայն սահման հայի առանձինն միայն առ զեզումն գերբնական շնորհացն, որ առաջնորդէ 'ի յաւիտենական փառս. առ այս վայելչանան բանքքս վկայութեանց : «Օ, ի արդարացեալք շնորհօքն՝ եղիցուք ճառանգաւ որք յուսով կենացն յաւիտենականաց (Տիմ. գ. 7) : Այլ Աստուած ամենայն շնորհաց՝ որ

կոչեաց զձեզ յիւր յաւիտեանական
 փառսն, (Յիսուսիւ Քրիստոսիւ ՝
 (Պէտ . Ա . կաթ . Ե . 10) :

Երգարէն այսր գերբնական
 սրարդեւաց ձրիական շնորհաց ,
 մերձաւոր և ընդունակ եղև ե-
 կեղեցին ՚ի ձեռն բազմատեսակ
 արդեանց սքանչելի մարդեղու-
 թեանն Քրիստոսի . փասն որոյ ՚ի
 սահմանն յարեցաւ , « ՚ի ձեռն ար-
 դեանցն Քրիստոսի » . ըստ որում
 Քրիստոս բացարձակ և ընդհա-
 նուր գլուխ է եկեղեցւոյն , և ե-
 կեղեցին բարոյական մարմին է նու-
 րա . սպա տիրապէս հոսէ զհան-
 բական շնորհս իբրև գլուխ յան-
 դամս իւր . փասն որոյ եկեղեցին ,
 կամ ժողով հաւատացելոյ , սար-
 տին ճանաչել , եթէ զեղմուհիք և
 լիութիւն շնորհաց են գործ և
 սրտուղ հրաշագարդ մարդեղու-

Թեան կենարարին մերոյ Յիսուսի . և նա է սկզբնական սլառ ճառ շնորհաց և փառաց մերոյ :
 « Ի լրու թե՛նէ անտի նորա մէք աւմենեքին առաք շնորհս փոխանակ շնորհաց . . . : Շնորհք և ճշմարտութի ՚ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի եղեն (Յժ . Գ . 16) : Օ ի ՚ի նմա բնակէ ամենայն լրումն առտուածութեան մարմնապէս . և էք գուք նովաւ լցեալք , որ է գլուխ ամենայն իշխանութեան և պետութեան » (Կողո . ք . 9) :

Գ Լ ՈՒ Խ Լ Կ .

Յազագոս բաժանման շնորհացն :

Շնորհքն բաժանի սլարզա-
 սէս՝ նախ յարտաքին և ՚ի ներ-
 քին : Արտաքին շնորհքն է ձրխա-
 կան բարեգթութեանն Աստու-
 ծոյ և գերբնական նախախնամու-
 թեանն՝ գործ զարմանալի . որոյ
 ստացողք բարոյսսէս և արտա-
 քուստ բացայայտ ցուցանեն զար-
 գիւնս նորին՝ իբրեւ ծառ ինչ
 տնկեալ և արմատացեալ ՚ի գնացս
 ջուրոյ , որ ՚ի ժամու ստղաբերս
 երեւեալ վայելչանայ . որսխիք
 են՝ համբերողք արխաբար բաղ-
 մազան և մեծամեծ վշտաց՝ փոր-
 ձութեանց՝ և հալածանաց . նը-
 սաստամատոյցք և ողորմածք առ

անօգնական կարօտեալս , եւս ե
 գոհաբանք ՚ի վիճակի չքաւորու
 թեան՝ իբրեւ առատութեամբ
 բարեաց լիացեալս : Օյսպիսի
 արտաքին աստուածային շնորհա
 ցին արդիւնս գործոց եւ առաքի
 նութեան՝ եցոյց եկեղեցին մա
 կեգոյնացւոց , այսինքն հաւա
 տացեալք ՚ի Մակեգոյնիա . զորոց
 բարեպաշտութեանն զգործս գո
 վասանական բանիւ հրատարակե
 սրբազան առաքեալն Պօղոս՝ շնոր
 հըս կոչելով զառաքինութիւնս
 նոցին , զպատճառն փոխանակ
 գործոյն առեալ : « Յուցանեմ
 ձեզ եղբարք զշնորհան Նստուծոյ ,
 որ տուեալ են եկեղեցեացն մա
 կեգոյնացւոց . զի մեծաւ հան
 գիսիւ ներութեան՝ առաւելու
 թիւն խնդութեանն նոցա , ե
 ծանր աղքատութիւն նոցա՝ ա

ուաւելլ եղև ՚ի մեծութիւն աւ
ուատութեանցա (Բ. Կրթն. Ը. 1) :

Արտաքին շնորհ աատուածաւ
յին և սքանչելի մարդասիրուն
յայանեցաւ ազգի մարդկան ,
մարդեղութիւն կենարարին մերոյ
Յիսուսի . արդարեւ շնորհ մեծ
սլարդեւեցաւ յայտ յանդիման
աշխարհի ՚ի ճնանելն ՚ի սուրբ
կուսէն , ՚ի կոչիլն որդի մարդոյ ,
և դառն Ատուծոյ բարձող մեղաց
աշխարհի . ՚ի սքանչելի հրաշագոր
ծութիւնս և ՚ի կենսատու վար
դապետութիւնս . ՚ի կամաւոր
չարչարանն և ՚ի փրկարար խա
չելութիւնն . յամենազօր յարու
թիւնն , և ՚ի մեծահանդէս ինք
նիշխան համբարձումն : Ի վիու
թեանց սյսր արտաքին շնորհա
բաշխութեան Յիսուսի փրկչին
մերոյ՝ յաջողեցաւ և մեզ վերա

ծիլ 'ի մահուանէ 'ի կեանս, 'ի վիճակէ դատապարտուէ' 'ի վիճակ փրկուէ . յանարդու թե՛նէ մեղաց' 'ի ժառանգութի աստուածային փառաց : Օ այս ցուցանեն յայտնի բանքս վկայութեանց : « Ալ բանն մարմին եղել' և բնակեցաւ 'ի մեղ . և տեսաք զփառս նորա՝ զփառս իբրեւ զմիածնի առ 'ի հօրէ՝ լի շնորհօք և ճշմարտութք . (Յօհ . ւն . 14) : Քանզի երեւցաւ շնորհն Աստուծոյ փրկիչ ամենայն մարդկան » (Տիմոթ . ք . 11) .

Ներքին շնորհքն է ձիրք աստուածային գերբնական սրբաբեւոյց շարժիչ և զօրացուցիչ կամաց և յօժարութե՛ 'ի ներքուստ, որով յաջողի գործն յարդարութիւն և յուղղութիւն, և խափանին արգելք բարեվախճան դիտաւօրութեանց . որով ամե-

նայն որ սեպհականէ արդեամբ
 զփրկութիւն հողւոյ և զփառս
 երկնից : Ալ ահա այս անպարտե-
 լի զօրութի՛ն՝ էր պարգեւ սրբոյ
 Հողւոյն Աստուծոյ . զոր խոստա-
 նայր (Յիսուս առաքելոց իւրոց
 ՚ի բարձանց անտի հեղուլ ՚ի նա-
 սա՝ առ ՚ի կացուցանել զնոսա
 անխանելի յամենայն հակառա-
 կութեանց և ՚ի թշնամեաց : « Ալ
 ահա ես առաքեմ զաւերիս հօր
 իմոյ ՚ի ձեզ , և դուք նստարուք
 Աշրուսաղէմ մինչեւ զգե՛նու-
 ցուք զզօրութիւն ՚ի բարձանց
 (ՂԳ՝ . իդ . 45) : Յամենայնի կա-
 րող եմ , այնու՝ որ զօրացոյցն
 զիս » (Փիլիպ . դ . 13) :

Գ Լ ՈՒ Ի Բ :

Յաղագս բաժանման ներքին շնորհաց :

Ներքին շնորհն բաժանի 'ի ներդորձական , 'ի սրբարար , 'ի ձրիատուր և 'ի գործադիր :

“ Ներդորձական ” շնորհն է լոյս իմն գերբնական ծագեալ յաստուածային անսահման բարութենէ անտի , և ներդորձեալ 'ի հոգիս . սմա է տիրապէս շարժել գերբնական ունակութեամբ զքնդունողս 'ի ճանաչումն ճշմարտութեան , որով անխափան դիմէ յաստուածաբանական առաքինութիւնս , այսինքն 'ի յուզղափառ հաւատս քրիստոնէութեան , յաներկբայելի յոյս խոստացեալ երկնաւոր բարեաց և 'ի

կատարեալ սէրն՝ ՚ի նուիրել լին առ
 Աստուած և առ ընկերն . առ Աս-
 տուած՝ իբրեւ առ ծայրագոյն
 բարին . և առ ընկերն՝ իբրեւ առ
 սրտակերակիցս Աստուծոյ :

Այսու ներգործական շնոր-
 հիւ գիւրըմբռնելի լինին մտաց ,
 ամենայն գերբնական ուսմունք .
 սովաւ յաջողի ինքնայօժար բերիլ
 կամաց յանձնանուէր ծառայու-
 թիւն աստուածային անժխտելի
 հրամանաց . առ որ վերածին այ-
 սոքիկ բանք վկայութեց : « Վըր-
 եալ է ՚ի մարգարէս , և եղիցին
 ամենեքեան ուսեալքս Աստուծոյ .
 ամենայն որ լսէ ՚ի հօրէ և ուսա-
 նի , գայ առիս (Զօհ . զ . 45) :
 Իսկ միսիթարիչն Հոգին սուրբ ,
 զոր աստրեացէ Հայր յանուն իմ ,
 նա ուսուցէ ձեզ զամենայն . և
 յիշեցուցէ զամենայն՝ զոր ինչ

ասացի ձեզ (Յօհ . Ժդ . 26) :
 Աին ոմն անուն Վ խոյիս ծիրանա
 վաճառ՝ ՚ի թիւատիր քաղաքէ՝
 երկիւղած Վստուծոյ՝ լուաւ . զու
 բոյ Տէր իսկ եբաց զսիրտ անապ
 խօսիցն Պօղոսի » (Վրժ . Ժդ .
 14) :

« Սրբարար » շնորհն է՝ գերբ
 բընական ընդունակութիւն հե
 ղեալ և ծաւալեալ ՚ի հոգիս հա
 ւատացելոց՝ և մերձաւորելոց ՚ի
 սրբարար և արդարացուցիչ խոր
 հուրդս ասպշխարութեւ, և հա
 զորդութեւ մարմնոց և արեան կե
 նարարին մերոց (Յնի . սրով լինի
 հողեղէն բնութեւս հազորդիլ աս
 տուածեղէն անեղ և ամենակա
 տար բնութեանն : Վստ սրբարար
 հեղումն շնորհաց ՚ի մարդասիրա
 կան գթութեանէն Վստուծոյ առ
 հոգիս մեր, կացուցանէ զմեզ ժա

Բանգս յաւխտե՛նապան երանու-
 թեան, և ժառանգակիցս Յի-
 սուսի Քրիստոսի Տեառն մերոյ .
 առ այս յարմարին բանքս . « Հայր՝
 զորս ետուրն ինձ, կամիմ՝ զի
 ուր եան եմ, և նորա իցեն ընդ
 իս . զի տեսանիցեն զիսառս իմ՝
 զոր ետուրն ցիս (Յժն . ԺԷ . 24) :
 Իսկ եթէ ընդ լոյս գնայցեմք՝ որ-
 պէս և նա ՚ի լոյս է, հաղորդու-
 թիւն ունիմք ընդ միմեանս . և
 արիւնն Յիսուսի որդւոյ նորա
 սրբէ զմեզ յամենայն մեզաց (Յժն .
 Ա . Կաթո . ւն . 7) : Ար փրկեացն
 զմեզ, և կոչեաց զմեզ ՚ի կոչումն
 սուրբ . ո՛չ ըստ գործոյ մերոյ՝
 այլ ըստ իւրում յառաջագրու-
 թեանն և շնորհաց՝ որ տուաւ
 մեզ ՚ի Քրիստոս Յիսուս յա-
 ռաջ քան զժամանակսն յաւխտե-
 նից » (Բ . Տիմոթ . ւն . 9) :

« Զրիատուր » շնորհքն է պարզ
 գեւ գերբնական տուեալ Պա-
 տուծոյ յամենախնամբարեգ թու-
 թեանէն, առ ՚ի տնօրինել նովա-
 զիրիւ թիւն այլոց, վասն որոյ ՚ի
 ձեռն ստացողի ձրիատուր շնոր-
 հացս՝ տիրանա յաջողի բաղմաշահ
 օգուտ հոգեւոր բարեաց և ա-
 ռաքինութեց բաղմաց ունկնդրաց
 և հետեւողաց սղձամիտ վարդա-
 պետութեց հոգեւոր և բարոյա-
 կան խրատուց շնորհազարդելոցն :
 Եւ յոլովք ՚ի պարգեւացս շնոր-
 հեցան յաւէտ առաքելոց և ա-
 ռաքելաշնորհ վարդապետաց և
 աստուածազան արանց սրբոց,
 հոգեւոր հովուաց և բարեջան
 ուսուցչաց, և այս ձրիատուր շը-
 նորհ ունի զզանազան բաժան-
 մունս որոշելոյ պաշտամանց ըս-
 տացողաց նորին, որպէս զճառ-

ինչ բաղմամբիւ զ ուռւ ճացեալ և սրբարտացեալ . զոր յայտնի ցուցանէ սրբազան առաքեալն :
 « Թէպէտ և բաժինք շնորհաց են , այլ հոգի նոյն է . եթէ բաժինք պաշտամանց են , այլ Տէր նոյն է . եթէ բաժինք յաջողութեանց են , այլ Աստուած նոյն է , որ յաջողէ զամենայն յամենայնի . բայց իւրաքանչիւր սուրբ տուեալ է յայտնութիւն հոգւոյն՝ առ իւրաքանչիւր օգուտ » և այլն (Ա . Կրն . Ժբ . 4) :

Ի միոյ հոգւոյ զեղանի այս յոգնատեսակ ձրիապարզեւ շնորհ . ըստ արժանաւորութեան և զօրութեան առողին՝ վասն հասարակաց օգտի և ՚ի սրայծառութիւն եկեղեցւոյ . յաղագս որոյ իւրաքանչիւր ընդունօղբ ՚ի շնորհացս՝ իբրեւ զհաւատարիմ հա-

զարապետս և բարւոք պաշտօնեացս զանազան շնորհացն Աստուծոյ, պարտին մատակարարել զնոյն ՚ի վառս Աստուծոյ և ՚ի շահ ընկերին. զի այն է կամք մարդասէր պարզեւողին: Ուստի սրբազան առաքեալն Պետրոս բացայայտ յորդորէ զամենայն շնորհընկալս, չղանալ զնոյն յեղբարց իւրոց, այլ աննախանձ նուիրել կարօտելոց, որպէս և պահանջէ ուղիղ կանոն եղբայրսիրութեան և մարդասիրութեան:

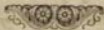
«Իւրաքանչիւր ոք որպէս և ընկալաւ շնորհս ինչ, զնոյն մատակարարել իբրեւ զբարւոք հազարապետս պէսպէս շնորհացն Աստուծոյ» (Պեթ. Ա. Կաթ. . 7 . 10):

«Վորձադիր» շնորհքն է՝ օժանդակիչ և զօրացուցիչ տկարագոյն և վայրահակ բնութեան մե

բում՝ առ անդանդաղ և անխորշ
 հետեւել ըբարեօիրութեան, և ՚ի
 բաց մերժել զչարութիւն. կոչի
 սա և շնորհք հաճոյարար, ըստ
 որում զստացողին շարժէ զկամս
 ՚ի բարին, և ուղղէ զվարս և առնէ
 աստուածահաճոյս: Սա տայ մը-
 տաց խորհիլ զհաճոյս Աստուծոյ
 և փութացուցանէ արիանալ ՚ի
 պէսպէս առաքինութիւնս և գոր-
 ծով յայտնել զյարդ նորին: Սա
 է իբր անդեղայ թունից մեղաց,
 սա՛ որպէս փող աւագափող զար-
 թուցիչ է խղճի մտաց որոշել ըզ
 բարին ՚ի չարէն, զճշմարտու-
 թիւնն ՚ի ստութեանէ, և յարդա-
 րէ զընդունողն լինել ճշմարտա-
 սէր և բարեգործ, սովաւ գան-
 ձին ՚ի հոգին ամենայն տեսակք
 առաքինական և բարոյական փար-
 թամութեանց: « Աչ կարէ մարդ

առնել յանձնէ և ոչ ինչ, եթէ
 ոչ իցէ տուեալ նմա յերկնից ՚ի
 վերուստ (Յով. գ. 27) : Օր
 որք մարմնովն են, Վստուծոյ հա-
 ճոյ լինել ոչ կարեն. բայց դուք
 ոչ էք մարմնով՝ այլ հոգւով, եւ
 թէ իցէ Հոգին Վստուծոյ ՚ի ձեզ
 բնակեալն (Հով. ը. 8) :

Հայեաց յերկինս, կարե՞ս թը-
 ւել արդեօք զաստեղս, նոյնպէս
 և զՎստուծոյ Հնորհայն տեսակս .
 ահա՛ այս ամենայն բազմատեսակ
 Հնորհօքն Վստուծոյ կարծղանամք
 դորձել զբարին և հասանիլ ՚ի
 կեանս և ՚ի փառս յաւիտեանական
 երանութեան :

ւահան առատաձեռնութեանն :
 Արեւու է գործ լուսաւոր առնել
 զամենեւին . իսկ որ փակէ զպա-
 տուհանս ընդդէմ լուսոյ նորին ,
 հարկաւ զըկի յաշխարհածաւալ
 լուսատիիւս ճառագայթից նո-
 րին : Այսպէս ինչ կարող է զըկել
 զմեզ յաստուածային զանազան
 շնորհացն , բայց եթէ թիւր և
 մոլար գնացք մեր և չարախոտա-
 վաս վարք :

Աստուած անհատահոս աղ-
 բիւր է բազմազեղ շնորհաց , ըզ
 կարօտեալսն կոչէ առ ինքն ասե-
 լով . « Եթէ որ ծարաւի իցէ , ե-
 կեսցէ առ իս և արբցէ » (Յօհ .
 Է . 37) : Այսպէս պարտ է մեզ առանց
 ծուլութե և պղերդութե մատ-
 չիլ առ աղբիւրն շնորհահոս , և
 ընդունիլ անտի զպարգեւսն զայն
 ձրիատուր և կարեւոր փրկութե

մերում : Անդունակ է ասու
 ուածային շնորհաց սիրտ լիա-
 ցեալ աշխարհային սիրով և երկ-
 րաւոր ցանկութեամբ , իբրեւ
 անօթ ինչ զեղուն՝ յորում չէ
 հնար ընուլ այլ ևս զանապակ ինչ
 ըմպելի պատուական : Այդա հեղ-
 յանօթոյ սրտէ քումմէ զանտի
 հեշտութիւնս աշխարհասիրու-
 թեան , զի ընկալցիս զլիութիւնս
 շնորհաց , և լիցի սիրտ քո անօթ
 ընտիր և ընդունարան պիտանի
 երկնաւոր բարեաց : Յօժարա-
 վոյթ և պատրաստ է ծայրագոյն
 բարութիւնն Աստուծոյ առա-
 տաձեռնել մեզ զկարեւոր բարիս
 մեր և լիացուցանել արտաքին և
 ներքին պարգեւօք . բայց խնդրէ
 'ի մէնջ միայն զհետեւութիւն
 կամաց մերոց 'ի բարին , 'ի բաց
 մերժել զընդունայն սխտանըս

աշխարհի, և զչար խորհուրդս ՚ի
 մտաց, անբռնադատ անձիշխանա-
 կան կարողութեամբ մերալ. զի
 ըստ Սիրայբայ՝ (ՃԷ. 6.) Աստ-
 աւած, որ ստեղծ զմեզ՝ ելլից ըզ-
 սիրտ մեր զգօնութեամբ. և ՚ի
 ձեռս անձնիշխան զօրութեան
 մերում յանձնեաց ընտրել ազատ
 կամօք զբարին ՚ի չարէն, զայսն
 ՚ի խուարէն պլտիքն հանդերձ :
 Թողում ասել զբնական օրինաց,
 որ ներքին ազդեցութիւն վարդա-
 պետէ յօժարութեամբ սրախ քո՝
 վկայութեամբ մտաց քոց (Հորհր-
 թ. 15). ընտրել զլաւն ՚ի վատ-
 թարէն և զուղիղ ճանապարհն
 փրկութեան ՚ի մոլար գնացից
 կորստեան. և խրատէ, զի զոր ոչ
 կամիս դու՝ եթէ պլք արասցեն
 քեզ, և դու մի դնոյն յօժարեա-
 ցիս առնել պլոց : Այլ ձեռնա-

չես զպատիւ և զանարդանս քո ,
 չյօժարիս անարդիլ , և խնդրես
 զպատիւ քո . ասլա կարես ընտ-
 թել զբարին և ասել զչարն . հե-
 ուանալ 'ի մոլութեանց՝ և փարիլ
 զառաքինութեամբ . որով լինիս
 պատրաստեալ առ ընդունելու
 թիւն աստուածային ձրիասար-
 գեւ շնորհաց :

Յատացելոցս աստի կամիմ
 հետեւեցուցանել , եթէ ամենա-
 բարի բնութիւնն կամի առատա-
 ձեռնել 'ի քեզ զպէսպէս բարիս
 երկնաձիր շնորհաց իւրոց . բայց
 կամի՞ զի և դու ազատ կամօք
 քովք ընթացակից լիցիս մարդա-
 սէր և բարերար կամաց իւրոց :
 Առ այս օրինակաւ յարդորէ ըզ-
 մեզ լուսաւոր մեկնիչն մարդարե-
 ու թեան Ասայեաց , Վէորդ շնոր-
 հասերձ փարդապեան մեր , 'իմեկ-

նութեան անդ յասելն . « Օր
 օրինակ չէ հնար լուսոյ լուսաւո-
 րել զաչս , եթէ ոչ նախ աչքն ա-
 ուողջ իցեն . նոյնպէս և Մտուծոյ
 խնամքն ոչ ճանաչի մեզ , եթէ ոչ
 միտքն ՚ի ներքս աւողջ իցեն մեզ :
 Միայն մի լիցի քեզ յետսամու-
 թեամբ զաշխարհայնովքս զբա-
 ղիլ , և սնտոի սլատճառ անօր ծու-
 լանալ յառաքինական գործոց , և
 պակասիլ ՚ի բարի դիտաւորու-
 թեանց և յաստուածահաճոյ ա-
 ուաջարկութեանց : Օանիր ըզ-
 վայրկեանն , ծանիր և զյաւխտե-
 նականն , ստացիր զփոյթ և զման-
 առ հողւոյդ փրկութիւն , հե-
 ոացիր ՚ի խաբուսիկ հրճուանաց
 աղցաւոր և սնտոի կենցաղոյս :
 Կառնասցին քեզ մարմնական
 հեշտութիւնք , և քաղցրասցին
 հողեւորական խորհրդածութիւք .

և յայնժամ ուղիսօրէն հոսեացին
 ՚ի հոգիդ յառատաբուղիս աղբե-
 րէն կենաց՝ յորդութիւնք շնոր-
 հաց . յորմէ բողբոջին բեղմնաւոր
 օստք առաքինու թեանց ընծայել
 զհոգեւորական պտուղս անմահ
 կենդանութե : Համարձակեաց՝
 վստահ լեր ՚ի քո բարեօրաութի
 և յառաքինասէր յօժարութիւն .
 և մի երկբայիր անշուշտ ստանալ
 զշնորհս փրկութեան և երանու-
 թեան յանսահման մեծութենէն
 Մատուծոյ :

Օգոյշ լեր շմնալ յեսս՝ յա-
 ռատաձեռն բարերարութեանց
 անտի Մատուծոյ . զգոյշ լեր չար-
 գելուլ և չմերժել ՚ի քէն զերկ-
 նասձիր զանսպառելի և զհոգեշահ
 գանձուցն զտաղու մն, անհոգու-
 թեամբ քով և կամապաշտութի .
 գրեալ զայս ստուածարանական

առած 'ի միտս քո, եթէ « Ար յու
 չէից արար զբեզ առանց բեզ, ոչ
 փրկեսցէ արդ և զբեզ՝ առանց
 քեզ » : Արդիւ նաւորի անձն և
 ընդունի զայս երկնային պարդե
 ձրիական, եթէ ունիցի զբարի
 կամս ընթացակից անդանդազ
 հետեւող այնր շնորհաց : Յօրի-
 նակաց աստի սրբազան գրոց յայտ-
 նի լինին ասացուածք մեր : Աւա-
 մեցաւ Աստուած ասրեցուցա-
 նել զՆոյ հանդերձ ընտանեօք
 իւրովք 'ի համաշխարհական ջրհե-
 ղեղէն . բայց հրամայէ նմա ձե-
 ոօք իւրովք աշխատ լինել 'ի մե-
 ծագործ շինուած տաղանին 'ի
 փրկութի անձին իւրում (Օճն.
 զ. 14) : Ասմի սրբել զՆէեման
 'ի աստիկ բորտութենէն 'ի ձե-
 ուն մարգարէին Աղիսէի . բայց
 հրամայէ, զի և նա երթիցէ և

լուացի 'ի Յորդանան և զժն ան-
 դամ (Դ. թ. 4. և. 10) : Ամենա-
 փրկիչն Յիսուս մարդասիրական
 և բարեխնամ կամօք յօժարեցաւ
 բանալ զաչս 'ի ծնէ կուրին . բայց
 հրամայէ , զի և ինքն երթիցէ և
 լուացէ զաչս իւր յաւազանին
 Սելովմայ , առ 'ի աշխատ լինել
 և նմա առ լուսաւորութիւն ա-
 չաց իւրոց (Յ. 4. թ. 7) :

Արժան է՝ և հարկ 'ի վերայ
 կայ ամենայն փափաքողաց աս-
 տուածային շնորհաց , ճանաչել
 եթէ իւ իւրք և կամ որո՞վ միջո-
 ցաւ կարէ հետեւիլ շնորհացն .
 և ապահովիլ 'ի միտս , եթէ ար-
 ժանի է և ընդունակ երկնազեղ
 դարգեւացն . վասն որոյ շնորհա-
 տենչ անձանց պարտ է զգուշու-
 թեամբ սեպհականել յանձին
 զայսոսիկ աստուածահաճոյ բա-

բեկրթութեան զհոգեւոր ունա-
 կութիւնս . այսինքն զսէր ե-
 ուանդնոս ունիլ առ Աստուած
 ՚ի բոլոր սրտէ և յամենայն մտայ՝
 հանդերձ պատուիրանապահու-
 թեամբ (Յով. ԺԴ . 23) : Սոյն
 պէս արդիւնաւոր և ճշմարիտ
 եղբայրսիրութեամբ զհետ լինել
 աննախանձ բարեաց ՚ի շահ եղ-
 բօրն և ընկերին (Յով. ԺԵ . 17) :
 Հոգեւսիրութեամբ չհաճիլ ընդ
 անցաւոր և ունայն հեշտութիւ-
 նրս աշխարհիս . և փութով ա-
 պաշխարութեան ՚ի բաց վանել
 զբռնութիւնս մեղաց , և հեղու-
 թեամբ սրտի և բարեպաշտիկ
 դիտաւորութեամբ մտայ՝ խոր-
 հիլ , տենչալ և փափաքիլ աստ .
 ուածային շնորհաց և փառաց
 (Հով. Ը . 17) :

Պարտ է ուրեմն արթուն մը

ւօք յայտոսիկ յառաքինու թիւնս
 անդրդուելի հաստատիլ , անյագ
 փափաքանօք յարիլ 'ի սոսա , և
 սրտաբորբօք վառիլ 'ի սէր սոցին .
 որովք լինի ստացումն ընդունա-
 կու թեան շնորհաց . և ընդունա-
 կու թեամբն յաջողի լիանալ երկ-
 նահոսան բարեօք և ձրիական
 պարգեւօք աստուածային առա-
 տաձեռնու թեանն . և լիու թբն
 յաճախին առաքինու թիւնք զար-
 մանալիք . և մեծամեծ գործովք
 առաքինական բարեմասնու թե'
 լինի շնաշխարհիկ և երջանիկ յայ-
 սրմ աշխարհի . և երջանիկ կեն-
 դանու թեամբն փառաւորի հո-
 դին 'ի վիճակ փրկու թեան , ա-
 զատ 'ի վշտաց խղճի մտացն . և
 վիճակաւն փրկու թե' փոխի զկնի
 մահուանն ուրախ սրտիւ և բերկ-
 րեալ հոգւով յերանաւէտ կեա

նրա յաւիտեանական փառաց . և
 երանաւէտ կենօր զմայլի և վա-
 յելէ զաստուածային անեղծ և
 անթառամ փառացն զժառան-
 գաւորութիւն , և զամենացան-
 կալի և զանճառելի փառաւորա-
 թիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի
 Քրիստոսի յաւիտեանս յաւիտե-
 նից :

()ն արիք ապա ըստ յորդո-
 րանաց առաքելոյն փայթ և ջան
 ունել սրտի մտօք 'ի խորհուրդս ,
 'ի բանս և 'ի գործս մեր : Աոր-
 հեցո՞ւք զաստուածայնացն . խօ-
 սեցո՞ւք դքանս շահաւորս և օգ-
 տաւէտս ընկերի մերում , և սպա-
 ճառացուցիչս հոգւոց մերոց .
 խոտորեցո՞ւք 'ի ջար և 'ի մոլար
 գործոց և վարուց , և հետեւեա-
 ցո՞ւք առաքինական և բարեպաշտ
 արդեանց : Օ ի մի երբէք յետ-

նեալ և սրկասեալ լիցուք յերկ-
 նածաւալ շնորհաց անտի . և վա-
 սըն հեղգու թեան և յետսամիտ
 կամաց մերոց՝ ընդունայն և վայ-
 րապար եղիցին ՚ի մեզ աստուա-
 ծային անբաւ բարերարութեա-
 նըն սարգեւք անկշռելիք՝ և շք-
 նորհք անչափելիք . զոր նա ինքն
 ծայրագոյն բարութիւնն առա-
 տաձեռնէ առ մեզ ձրիաբար ,
 իբրեւ միջնորդ իսկական մերոյս
 փրկութեան : « Օգոյշ լերուք
 գուցէ որ յետնեալ գտանիցի ՚ի
 շնորհացն (Լւք . Ժբ . 13) : Գոր-
 ծակից եմ ձեզ և աղաչեմ , մի ըն-
 դունայն զշնորհսն Աստուծոյ ըն-
 դունիլ ձեզ » (Բ . Կորն . Դ . 1) :

Գ Լ ՈՒ Խ Ժ :

Յաղագս պանծալի նշանաց եկեղեցւոյն
Քրիստոսի :

Նշմարտու թիւն եկեղեցւոյն
Քրիստոսի յայանի երեւի . և ի-
րաւամբ ասի եկեղեցի քրիստո-
սական , որ ունիցի զայս չորեսին
գլխաւոր նշանս գերազանց կա-
տարելու թեան : Օրս ցուցա-
նեմք աստանօր ըստ ճիշտ և բա-
ւական ազգեցու թեան սրբազան
և եկեղեցական գրոց և ուղղա-
փառ դաւանաւ թեան մերում ,
որք են այսոքիկ . միու թիւն , սրբ-
բու թիւն , ընդհանրականութի ,
և առաքելականութիւն , որպէս
միանգամայն առեալ և խորհրդ-
գով գրեալ ընթեռնումք ՚ի ժա-

մագիրս մեր . « Վասն միայնոյ
սուրբ կաթուղիկէ և առաքելա-
կան եկեղեցւոյ » : Նախ՝ եկեղե-
ցին Քրիստոսի ունի զառաջին
զայս նշան միութեան . զի զանա-
զան պատճառօք և խորհրդաւոր
վայելչութեամբ , է մի ՚ի Քրիս-
տոս Յիսուս , իբրեւ զմի բանա-
ւոր հօտ խնամեալ և պաշտպա-
նեալ ՚ի միոյ քաջագոյն և ամե-
նակարող հովուէ անտի Յիսու-
սէ , որ եղ զանձն իւր ՚ի վերայ
ոչխարաց իւրոց :

Թէպէտ եկեղեցին Քրիստո-
սի՝ այսինքն բաղմութիւն հաւա-
տացելոց , տարածեալ և սփռեալ
երեւին ընդ ոլորտս արեւելոց
և ՚ի զանազան ազգս և ՚ի բաղմա-
տեսակ լեզուս որոշեալ . բայց ու-
նին զմիութիւն ՚ի Քրիստոս Յի-
սուս . զի եկեղեցին մի մարմին է

խորհրդական, ՚ի պէտպէս անդա-
մոց ուղղափառ հաւատացելոց ՚ի
մի ճշմարիտ գլուխն Քրիստոս
յօդակապեալ. «Ալ ձայնի ի-
մում լուիցեն, և եղիցին մի հօտ
և մի հովիւ (ՅՊԷ. Ժ. 16) : Ար-
պէս մարմին մի է, և անդամս բա-
ղումս ունի, և ամենայն բաղում
անդամք մարմնայն՝ մի մարմին են,
նոյնպէս և Քրիստոս : Այլ գուք
մարմին Քրիստոսի էք, և ան-
դամք յանդամոց նորա » (Ա. Արն.
Ժք. 12 և 27) :

Ահեղեցին Քրիստոսի ունի ըզ-
միութիւն ամենադուլելի՝ ՚ի հո-
գեւոր և աստուածահրաշ ճնուն-
դըն մկրտութեան, յորում ազ-
գաւ և լեզուաւ և տեղեաւ հե-
ռաւորք ՚ի միմեանց՝ միանան հոգ-
ւով ՚ի մի շնորհական նմանակեր-
պութիւնս Քրիստոսի, և ՚ի մի

ճշմարիտ հաւատու աւետարանա-
կան վարդապետութեան , և ՚ի
միոյ կենդանաբուղիս աղբերէ-
տութիւն շողւոյն ըմպեն զանմահա-
բար զեղմունս շնորհաց , ամենե-
քին միակերպ գրին յաղբերու-
թիւն և ՚ի ժառանգութիւն միոյ
միայնոյ հօրն Աստուծոյ երկնաւո-
րի , և միանգամայն հրաւիրեալ
գտանին ՚ի մի յոյս երկնային բա-
րեաց և յաւիտենական կենաց
անմահութեան :

Աստանօր խորհրդական յար-
մարութեամբ լրացեալ երեւի
աստուածազգեցիկ մարգարէա-
կան տեսութիւն Արեմիայ (լւ .
39) : Ահա եկեղեցւոյ՝ զանազան
աղբաց հաւատացելոյ , և « սիրա-
պլ » , բաղմատեսակ ազգային ճի-
սիւ , արարողութեամբ և սովո-
րութեամբ յիւրեանս , իսկ ամե-

նեցուէն է « ճանապարհ մի »,
 'ի մի ճշմարիտ հաւատս ուղղա-
 փառ դաւանութեան՝ և 'ի մի
 ներգործութիւն սրբարար և
 կենդանարար խորհրդոց քրիստոս-
 աւանդից . որ առաջնորդէ ամե-
 նեցուէն միակերպ առ յաւիտե-
 նական երանութիւնս աստուա-
 ծային փառաց . որպէս այս ամե-
 նայն մկայութիւնք յայտնի ցու-
 ցանեն : « Այլ ոչ վասն նոցա մի-
 այն աղաչեմ, այլ և վասն ամե-
 նայն հաւատացելոց բանիւն նոցա
 յիս . զի ամենեքին մի իցեն , որ-
 պէս դու հայր յիս՝ և ես 'ի քեզ .
 զի և նորա 'ի մեզ իցեն . (Յովհ .
 Ժէ . 20) : Արք միանգամ 'ի Քր-
 ժիստոս մկրտեցայք , զՔրիստոս
 զգեցեալ էք , շիք խտիր , ոչ հը-
 բեի՝ և ոչ հեթանոսի . ոչ ծառա-
 յի՝ և ոչ աղատի . ոչ արուի՝ և ոչ

խոյն . զի ամենեքին դուք մի էք 'ի
Քրիստոս Յիսուս (Գաղ . դ .
27) : Մի մարմին և մի հոգի . որ
պէս և կոչեցարուք 'ի մի յոյս կոչ
ման ձերոյ : Մի է Տէր , մի հա
ւատք , մի մկրտութիւն » (Արի .
դ . 4 . 5) :

Եւ այց զմիութենէ միաբանա
կան սիրոյ եկեղեցւոյն՝ թողում
իմաստասիրել հոգեզգօն բանա
սիրաց . որ առաւել քան զմադ
նիսական զօրութիւն զայլ և այլ
տարորոշ անդամս եկեղեցւոյ առ
ինքն հպաւորեալ իբրեւ զմի ան
ձրն և զմի հոգի՝ մի մարմին կազ
մէ և 'ի մի գլուխն Քրիստոս
միաւորէ : Արանի յարգողաց զայս
սէր միաբանութեան . երանի յօ
ժարեւոյ ըմպել զայս բաժակ ա
նապակ , որոյ մատուռակօղն է
սէր անունն Յիսուս . Արանի այ

բըս . անտի տեղի տայ անդարձ
 խուսափամք անիրաւութիւն և
 ստութիւն , և թագաւորէ արք
 դարութիւն և ճշմարտութիւն :
 Եւ զի է ինձ երկարել զբանիւ
 բըս՝ զհուսկն ասացից . միաբա
 նական այս սէր և կեղեցւոյ՝ աչե
 թէ միայն զերժուցեալ ՚ի մահ
 ուանէ՝ ՚ի յաւիտեանական երանա
 ւէտ կեանս վերածէ զվեզ , և ա
 զաս ՚ի խաւարէ մեզաց՝ ՚ի գե
 րարիի լոյս շնորհաց և արդարու
 թեան առբերէ , այլ և ծայրա
 գոյն բարութեան առնէ զվեզ
 հաղորդ . ընդ Մտուծոյ միաւո
 րէ , և առ Մտուած բարձրա
 ցուցանէ : Տես զայս ամենայն և
 ընթերցիր մասառութեամբ ՚ի (Ս .
 Կորն . Ժգ . 4 . մինչեւ ՚ի 6 համարն .
 և ՚ի Ս . Կորն . 3^{րդ} . գ . 14 . և
 գ . 16) :

բըս . անտի տեղի տայ անդարձ
 խուսափամք անիրաւութիւն և
 ստութիւն , և թագաւորէ արք
 դարութիւն և ճշմարտութիւն :
 Եւ զի է ինձ երկարել զբանիւ
 բըս՝ զհուսկն ասացից . միաբա
 նական այս սէր և կեղեցւոյ՝ աչ և
 թէ միայն զերժուցեալ ՚ի մահ
 ուանէ՝ ՚ի յաւիտեանական երանա
 ւէտ կեանս վերածէ զվեզ , և ա
 զաս ՚ի խաւարէ մեղաց՝ ՚ի գե
 րարիի լոյս շնորհաց և արդարու
 թեան առբերէ , այլ և ծայրա
 գոյն բարութեան առնէ զվեզ
 հաղորդ . ընդ Մտուծոյ միաւո
 րէ , և առ Մտուած բարձրա
 ցուցանէ : Տես զայս ամենայն և
 ընթերցիր մասառութեամբ ՚ի (Ա .
 Կորն . Ժգ . 4 . մինչև ՚ի 6 համարն .
 և ՚ի Ա . Կորն . 3^ր . 7 . 14 . և
 7 . 16) :

Այսու միութեան սիրոյ քը-
 ըխտոսագրոշմ՝ նշանաւս՝ եկեղե-
 ցին Քրիստոսի ճանաչի, այսու
 ամենայն ուղղափառ հաւատա-
 ցեալք միանան ՚ի սիրտ և ՚ի հո-
 գի, ոչ հեռաւորութիւն տեղեաց
 և ոչ ազգաց պէսպիսութիւք կա-
 ընն անջատել զնոսա ՚ի միմեանց,
 գոլով նոցա կապեալք հզօրագոյն
 զօրութեամբ այսր նշանի միու-
 թեան, և աստուածահաճոյ ա-
 մենաքաղցր և պատուական պը-
 տուղք քաղին յայսմ երկնուղէշ
 ծառոյ միաբանական սիրոյն, զոր
 անկեաց ամենահնար ձեռն աստ-
 ուածային ՚ի մէջ գրախտի իւ-
 րում սուրբ եկեղեցւոյ, և կամի
 հաստատուն արմատանալ սորին,
 և քաղցրանալ ՚ի պտուղսն: «Օ ի
 դուք երթայցէք՝ և պտղաբերք
 լինիցիք, և պտուղն ձեր կացցէ:

Օ այս պատուիրեմ, զի սիրեւջեք զմիմեանս (Զօհ . ԺԷ . 16 . 17) :

Օ ի սէրն զոր սիրեցեք զիս՝ ի նուսա իցէ , և ես ի նոսա (Զօհ . ԺԷ . 26) : Այլ բազմութեան հաւատացելոցն էր սիրտ և անձն մի » (Վարժ . Գ . 32) :

Ակեղեցին Վրիստոսի ունի և զերկրորդ նշան կատարելութե՛ն՝ « զսրբութիւնն » , և այս ի բազում պատճառաց ցուցանի . յարոց զգլխաւորս առեալ և մեք գիցուք աստանօր : Ասիս ի սրբութե՛նէն Վրիստոսի , որ է գլուխ եկեղեցւոյ՝ ըստ առաքելոցն , և է սուրբ բնութեամբ և էութեամբ , և բոլորովին սրբութի , և այսր ամենամաքուր սրբութե գտաւ հաղորդեալ եկեղեցին՝ այսինքն հաւատացեալք , իբրեւ բարոյական մարմին միացեալ ընդ

սրբազնասուրբ գլխաց իւրոյ Յի-
 սուսի Քրիստոսի : Այս եթէ
 որ յանդամոց եկեղեցւոյ մնաց
 անբաժան ՚ի սրբարար և ՚ի ճշմա-
 րիտ գլխոյ իւրմէ ՚ի Քրիստոսէ
 Յիսուսէ, ուղղափառ դաւանու-
 թեամբ քրիստոնէական ճշմարիտ
 և սուրբ հաւատոյ, ոչ երբէք դա-
 հալիթելով ՚ի չարաչար մոլորու-
 թիւնս հերեփիկոսութե և սու-
 կալի ուրացութեան, անշուշտ
 հաղորդաբար ունի զանախտ և
 զանապական սրբութիւնն Քրիս-
 տոսի, ըստ հաստատուն վկայու-
 թեանցս : « Աբ ծնանելոցն է ՚ի
 քէն, սուրբ է (Ղուկ. ւ. 35) :
 Այլ դուք սուրբ էք, այլ ոչ ամե-
 նեքին (Յով. Ժգ. 10) : Այլ
 դուք ազգ էք ընտիր, թագաւո-
 րութիւն, քահանայութիւն,
 ազգ սուրբ, ժողովուրդ սեպհա-

կան . (Ա . Կաթն . Պէր . ք . 9) :
 Եկեղեցւոց Կատուծոյ՝ որ է ՚ի
 Կորնթոս՝ նուիրելոց ՚ի Քրիստոս
 Յիսուս , կոչեցելոց սրբոց՝ ամե-
 ներումքք հանդերձ , որ կարդան
 զանուն Տեառն մերոց Յիսուսի
 Քրիստոսի յամենայն աւելիս նո-
 ցա և մեր » (Ա . Կրն . ւն . 2) :

Երկրորդ՝ եկեղեցին ունի ըզ
 սրբութիւն սրբարար ճշմարիտ
 հաւատոց՝ ընդունելով ներքսա-
 պէս զաստուածային աւեաարա-
 նական բանս , ուղղափառ մտօք
 և սղջամիտ խորհրդով , որ զմիտս
 ուղղեն ՚ի ճանաչումն ճշմարտու-
 թեան . և առաջնորդեն կամաց
 յօժարիլ ՚ի դործս բարութեան .
 և սրբեալ զսիրտ և զհոգի յան-
 մաքուր խղճէ և ՚ի չար խորհրդոց՝
 տաճար սուրբ պատրաստեն ՚ի
 բնակութիւն աստուածային մե-

ճուժեան . ըստ որում բանք
Տեառն են բանք սուրբ . այսին-
քըն յաւէտ սրբարար ամենայնի :
“ Սուրբ արա զնոսա ճշմարտու-
թեամբ քով , զի քո բանդ ճշմար-
տութիւն է (Զօհ . Ժէ . 17) :
‘ Գուք արդէն իսկ սուրբ էք վա-
սըն բանին՝ զոր խօսեցայ ընդ ձեզ
(Զօհ . Ժէ . 3) : Եւ ոչ ինչ ընտ-
րութիւն արար ՚ի մէջ նոցա և
մեր , հաւատովք սրբեալ զսիրտ
նոցա (Գործ . Ժէ . 9) : Տաճար
Լստուծոյ սուրբ է , որ էք դուք ”
(Ա . Կրն . Գ . 17) :

Երբորդ՝ սրբութիւն եկեղեց-
ւոյ է սրբարար և արդարացու-
ցիչ խորհուրդն մկրտութեան ,
յորում հոգիք սրբին յամենայն
աղտեղութենէ մեղաց , և իբրև
սնօթ սուրբ և անարատ սրտու-
րաստին առ ընդունակութիւն

զանազան աստուածային և ճրիա-
 տուր շնորհաց . և իբրեւ զկոյս մի
 սուրբ ներկայանան սուաջի ան-
 մահ և երկնաւոր փեսային (Յի-
 սուսի Քրիստոսի . և հրաւիրին
 համարձակ մտանել ՚ի լուսեղէն
 և յերկնային առագաստն անեղ-
 ծանելի փառաց արքայութեան :
 Այս որ ունի զայս սրբութիւն
 խորհրդոյ մկրտութեան և զծը-
 նունդ հոգւոր՝ յորդեգրութիւն
 հօր Աստուծոյ և ՚ի ժառանգու-
 թիւն երկնային փառաց՝ է եկե-
 ղեցի Քրիստոսի : » Այժմէ ոչ որ
 ծնցի վերստին՝ ոչ կարէ տեսանել
 զարքայութին Աստուծոյ (Յօհ .
 4 . 3) : Արդէս և Քրիստոս սի-
 բեաց զեկեղեցի , և զանձն իւր
 մատնեաց վասն նորա . զի զնա
 սրբեցէ սրբութեամբ աւազա-
 նին բանիւ , զի կայուցէ ինքն

իւր յանդիման փառաւոր զեկե-
զեցի, զի մի ունիցի արատ ինչ
կամ աղտեղութիւն, կամ այլ
ինչ յայսպիսեաց. այլ զի իցէ
սուրբ և անարատ » (Նիք. Ե.
25) :

Մտաբէն սրբութիւն ամենա-
յըստակ անեղ և աստուածային
էութեանն՝ սքանչելի մարդա-
սիրութեամբ իւրով և անբաւ-
բարերարութեամբ, կամեցաւ
և յօժարեցաւ կոչել զմեզ և
մերձաւոր կացուցանել այսպիսի
սրբարար խորհրդոց. և սրբել
զմեզ յաղտոյ մեղաց, և զհոգւոյ
տղեղութիւն մեր փոխադրել ՚ի
փառաւոր սրայծառութիւն աւ-
տուածային մաքրութեան և սրբ-
բութեան իւրոյ : Մտա և մեր
ոգարասկան եմք ՚ի բաց մերժել
յանձանոց մերոց զչարաչար դործս

մտլութեանց , և ուղղել զվարս
մեր յառաքինական գործս բարե-
գործութեանց . և ստանալ զսրբ-
բութիւն վարուց և գործոց .
որով լիցուք արժանի ժառանգա-
ւոր՝ յաւիտեանական փառաց և
երանութեան Յիսուսի Քրիս-
տոսի , ըստ յորդորանաց սրբա-
զան առաքելոյն Պետրոսի : « Եւ
ըստ սրբոյն՝ որ կոչեաց զձեզ , և
գուք սուրբք յամենայն գնացս
ձեր լինիջիք » (Ա. կաթոս . Պետ .
մ . 15) :

Երբորդ՝ ճշմարիտ եկեղեցին
Քրիստոսի կոչի կաթուղիկէ . որ
և ՚ի յոյնս ասի իհոմանիսի կամ
Գաթուղի , որ առ մեզ ասի տիե-
ղերական և ընդհանուր . ըստ ու-
րում ուղղափառ և ճշմարիտ հա-
ւատք՝ և լուսաշաւիղ աւետա-
րանական ողջամիտ վարդապե-

տուժիւնն և սուրբ կրօնն քրիս-
 տոնէականն , տարածեալ և սրի-
 ռեալ է ընդ ամենայն աշխարհն ՚ի
 ծագաց մինչեւ ՚ի ծագս երկրի ,
 քարոզեալ և աւետարանեալ յա-
 մենայն ազգս և ՚ի լեզուս : Աւս-
 տի յորում տեղւոջ և յորում
 ազգի գտանիցի ոք ընկալեալ
 զտիեղերածաւալ այսր ուղղա-
 փառ հաւատոյ զվարդապետու-
 թիւնն , յորում և անդրդուելի
 մնայ հաստատուն ըստ դաւա-
 նութեան հանգանակին հաւա-
 տոյ , և լուսաւոր բացատրու-
 թեան աստուածաշունչ գրոյ
 սրբոյ հին և նոր կտակարանաց ,
 յաստուածազդեցիկ բանս վըճ-
 ուոյ հոգեգումար սուրբ ժողո-
 վոյ , և ՚ի սրբազան գիրս հարց
 սրբոյ , նա իրաւամբ անուանի
 որդի կաթուղիկէ եկեղեցւոյ .

որ և անմոլար 'ի բանս հաւատոյ
ուղղափառութեան՝ կուչի ուղ-
ղափառ, զոր յոյնք անուանեն զ-
[ⲟⲩⲟⲩⲁⲟⲩⲟⲩ = Այլա եկեղեցին Վրիս-
տասի և անդամք նորին այնորիկ
են, որք կան անմոլար և հաստա-
տուն 'ի սուրբ հաւատս, զորս
ուսոյց Յիսուս Վրիստոս իբրև
հեղինակ հաւատոյ ճշմարտու-
թեան, և շնորհօք իւրովք սրբի-
ուեաց ընդ ամենայն աշխարհ, զոր
դբունք դժոխոյ ոչ կարեն յաղ-
թահարել: « Արթայք յաշխարհ
ամենայն, և քարոզեցէք զաւե-
տարանն ամենայն սրարածոց, որ
հաւատայ և մկրտեացի, կեցցէ,
և որ ոչն հաւատայ՝ դատապար-
տեացի (Մարի. Ժե. 15): Սասն
յուսոյն՝ որ պահի ձեզ յերկինս,
զորմէ լուարուք բանիւն ճշմար-
տութեան աւետարանին, որ եւ

հաս առ ձեզ, որպէս ընդ ամենայն
աշխարհ աճէ և պողպարեքէ, որ
պէս և ՚ի միջի ձերում (Կողոս. ւն.
5) : Այլ յամենայն ազգս՝ որ եր-
կրնչին ՚ի նմանէ, և գործէ զար-
դարութիւն, ընդունելի է նմա՞ր
(Գործ. Ժ. 35) :

Չորրորդ՝ նշան կատարելու-
թեան եկեղեցւոյն Քրիստոսի է
լինել առաքելական, այսինքն ան-
խախտ և անշարժ հաստատեալ
՚ի վերայ հիման ճշմարիտ վարդա-
պետութեան և քարոզութեան
սրբազան առաքելոց, և անխա-
փան պահեալ զաւետարանական
աւանդութիւնս նոցին, որովհե-
տեւ Քրիստոս տիրապէս և բա-
ցարձակ հեղինակ եղեւ ճշմար-
տութեան հաւատոց, և առաջին
մշտնջենաւոր հիմն վերամբար-
ձող եկեղեցւոյ, անմիջաբար վար-

դասպետելով և շնորհաբուղիս օրէնքադիր լինելով . ըստ այնմ .
 « Այլ մի կոչիք ուսուցիչք , զի ուսուցիչ ձեր Քրիստոս է (Մատթ .
 Իգ . 10) : Օ՛րհիմն այլ ոչ որ կարէ դնել քան զեղեակն՝ որ է Յիսուս Քրիստոս » (Ա . կրն . գ . 11) : Իսկ սրբազան առաքելաբեղեն քարոզիչք , և յայտնաբարբառ վարդապետք ճշմարիտ հաւատոյն Քրիստոսի . և այսր ըսքանչելի հիմնարկութեանն քաջահմուտ գործակալք և ըսպասաւորք . զոր բացայայտ ծանուցանէ Հայր Վաբրիէլ ՚ի մեկնութեան թղթոյ Պողոսի (Հատոր Բ . յերեւ 533) , յասելն . « Օ՛րհի առաքելաբն ոչ ըստ անձանց իւրեանց կամ ըստ զօրութեան եղեն հիմնեկեղեցական շինուածոյ , այլ ըստ վարդապետութեանն՝ զոր քարո-

ղեցին 7 : Այլ անդ 'ի 534 թղթա-
համարի . « Միայն առաքեալք և
մարգարէք կոչին հիմունք եկեղե-
ցւոյ , այսինքն իբրեւ պաշտօ-
նեայք հիմնարկու թեան նորա 'ի
ձեռն վարդապետութեան իւր-
եանց և վկայական ջանից 'ի տա-
րածանել զհաւատս եկեղեցւոյ ,
ապա թէ ոչ՝ առաջին և վերամ-
բարձող հիմն , մշանջենաւոր և
բացարձակ է միայն Յիսուս Քր-
իստոս 7 :

Ապա սրբազան առաքեալք՝
ոչ որպէս մարգարէք ընդ աղօս-
օրինակօք և առ յասպայն եղելոց
վկայութեամբ ցուցին մեզ զչնոր-
հական օրէնս վրկչին Քրիստոսի .
այլ ինքեանք իսկ անձամբք և տե-
ղեօք մերձաւորք նմին և աստուա-
ծահրաշ սքանչելեացն ականա-
տեսք՝ և կենսաբուղիս բանիցն ա-

կանջալուքք լինելով՝ արձակ հա-
մարձակ վկայութեամբ քարոզե-
ցին ընդ ամենայն աշխարհ զճրշ-
մարիտ հաւատս նորին, և զաւե-
տարանն անմահ կենդանութե :
Աւտին՝ որ և իցէ աղգ հաւատա-
ցեալ և մկրտեալ, որ կայ անդ քր-
դուելի հաստատեալ յաշխար-
հատարած վարդապետութիւն ա-
ռաքելական քարոզութեան՝ և ի
բանս դաւանութեան, ստուգիւ-
տալու եկեղեցի առաքելական, զոր
ցուցանեն բանք վկայութեանցս
ողջամիտ բննողաց : « Կնայէք այ-
սուհեաւ՝ աշակերտեցէք զամե-
նայն հեթանոսս, մկրտեցէք զնո-
սս յանուն հօր՝ և որդւոյ՝ և հո-
գւոյն սրբոյ, ուսուցէք նոցա սրա-
հել զամենայն՝ զոր ինչ սրատուի-
րեցի ձեզ (Մատ. իբ. 19) : Այլ
Աստուծոյ շնորհք՝ որ յամենայն

հռչակ հարկանէ զմէնջ 'ի Քրիստոս Յիսուս . և զհոս գիտութեանն իւրոյ յայտնի առնէ մեզ յամենայն տեղիս (Բ. Արհ. ք. 14) :
 Օր տեսաքն և լուար՝ պատմեմք և ձեզ , զի և դուք հաղորդութիւնսն իցիք ընդ մեզ . և մեր հաղորդութիւնն իցէ ընդ հօր և ընդ որդւոյ իւրում Յիսուսի Քրիստոսի " (Յօհ . Ա . Արհ . ւն . 3) :

Արդ ընդ այսքան յորդութիւնն ուղիսօրէն հոսանաց զանազան շնորհացն Աստուծոյ՝ մի գուցէ պատահեսցի մեզ ունայն և թափուր յամենայնէ գտանիլ , իբրեւ զսափոր ինչ ծակոտեալ և բեկեալ , յորում չէ հնար պարունակիլ և պահիլ նիւթ ինչ հեղանուտ : Ահա այսպիսի է սիրտ աշխարհասիրին՝ որ ունի զսիրտ իւր 'ի զանազան մոլութիս և 'ի դիւ-

բախար հեշտու թիւնս բեկեալ և
 բաժանեալ, և ոչ յամբողջութիւն
 աստուածսիրութեան, և ՚ի գործ-
 ծրս բարիս հաստատիչս և կազ-
 դութիչս սրտից և հոգւոց, որով
 և անընդունակ գտանի երկնաւոր
 և հոգեւոր բարեաց: Մի և մի
 երբէք լիցի մեղադահու թեամբ
 և ժխտու թեամբ խնայել աղքա-
 տաց և կարծակալ եղբարց մերոց
 զտուրս ողորմութեան, զի մի կա-
 մակար մտօք սենայն վերադարձ-
 ցուք ՚ի շնորհահոս աղբերէն կե-
 նաց ՚ի Յիսուսէ Քրիստոսէ, որ
 պիտի էր ադահ և բնչասէր երի-
 տասարդն, որոց կարի զառածեալ
 գորով ՚ի շարադդած ադահու թիւն
 երկրաւոր ստացուածոց, անհա-
 ճոյ թուեցաւ կամայն առտուա-
 ձեռնել աղքատաց, վասն որոց
 ինքնին մերժեցաւ և հեռացաւ

Ի ծայրագոյն բարւոյն Ի Յիսուս
սէ Վրիստոսէ, զերկրայինն լաւ
համարելով քան զլաւ խտե՛նական
փառս արքայութեան երկնից, և
զըկեցաւ Ի լիութե՛նէ անկողոսյ-
տելի դանձուց ձրիատարդեւ շը-
նորհաց (Մատ. ԺԺ. 22) :

Փութասցուք ապաքէ՛ն ըստ
այսչափ յոլովութիւնս սրբարար
շնորհացն Վրիստոսի բարերար
փրկչին մերոյ, և ընդ այսքան սրան-
ծալի բարութիւնս սքանչելի նը-
շանաց քրիստոսական ճշմարիտե-
կեղեցւոյ նորա յարմարել և վա-
յելչացուցանել զգործս մեր. ու
բով արժանապէս լիցուք անդամք
եկեղեցւոյ՝ և բարոյական մարմին
Վրիստոսի, աստուածային յօգիւ-
խաղաղութեան և սուրբ սիրոյ
նորա ստացեալ Ի մեզ զմի սիրտ
և զմի հոգի : Մի բանակուիւ լի-

նել յօժարեացուք յայնպիսի խըն-
 դիրս անօգուտս և ՚ի զանազան
 վէճս կարծեաց մտացածին խոր-
 հըրդոց մերոց . որով՝ ոչ միայն
 հարկանիմք ՚ի միմեանց և վիրա-
 ւորեմք զսիրտս միմեանց , այլ և
 սնտոի վիճարանու թեամք անմի-
 տքանք և անհաշտ թշնամիք գո-
 լով իրերոց ՚ի զանազան գայթաղ-
 զութիւնս և ՚ի պէտպէս շփոթու-
 թիւնս մտաց , կարծանեմք զուե-
 կընդիրս մեր , յորոց արդէլու զմեզ
 առաքեալն՝ ընդ նմին և յաջորդք
 նորին հարք եկեղեցւոց , սքք ու-
 սուցին զմեզ խաղաղութեն և սի-
 րոյն հոգւով վառեալ ուղիղ հա-
 մառօտել զբանն ճշմարտութե ,
 և շնորհիւ նր Հոգւոյն արծար-
 ծել զերկնային բորբոք անային
 սիրոյն ՚ի սիրտս մեր (Տէճէ . ք .
 14 . 1) . 1) . 1) . 19 : (Յճ . 1) . 12) :

Մի սրահասե սցուք երբէք ՚ի սի-
 րելոյ զմիմեանս . զի սէրն՝ զոր
 սիրեաց զմեզ կենարարն մեր Յի-
 սուս , գտցէ ՚ի մեզ լի արդեամբք
 բեղմնաւ որեւէ : Օանխոք՝ ե-
 թէ զոր սիրեմքս՝ եղբայր մեր է ,
 քան զամենայն արարածս սիրելի
 Նստուծոյ , մանաւանդ և գին
 պատուական արեան Արդւոյն Նս-
 տուծոյ : Նստ մի երբէք վերջա-
 ցեալ լիցուք յեղբայրսիրուէ աս-
 տի . զի մի աստուած սիրու թեւ
 նրն կնիք եզմանիցի ՚ի մեզ : Մի
 ասեցուք զեղբայր մեր , զի մի
 աստուածասեաց լիցուք , և մի
 սխալալու թեամբ զանսխալին
 Նստուծոյ մերկացուք զպատմու-
 ճան լուսեղէն փառաց ՚ի հոգւոյ
 մերոց , և զստերիմ բանսարկուին
 զդեցցուք զսուսթոյր հանդերձ
 կորստեան և անարդու թեան :

Մի յանդգնեցուք նախատա-
 կան բանիւք խոցուտել և վիրաւո-
 թել զսիրտս միմեանց, զի մի պար-
 տապան լիցուք գեհեհնի հրոյն յա-
 լիտենական դատապարտութիւն :
 Յարգեցուք զսէր միաբանական,
 զսր և իբրեւ զխական դրօշակ
 սրարձանաց քրիստոնէութիւն զա-
 ռաջեալ կրեցուք համարձակ
 (էջօհ . Ժգ . 35 : ՎրժԻ . ք . 1) :
 Մաքրեցուք զսիրտս մեր յամե-
 նայն մեղաց . զի սիրտ սուրբ՝ մա-
 քութիւն խիղճ, և միաք բարեզգած՝
 աստուածային շնորհօք և փառօք
 է զարդարուն, և Հոգւոյն սրբ-
 ւոյ յարդարեալ տուն : Օ, ինչ
 շահ ինձ ՚ի սրբութեան նշանե-
 անտի եկեղեցւոյ, որոյ լինելով
 իմ մասն և անդամ, կուտեցից՝
 և բարեցից ՚ի սրտի իմում ըզ-
 բաղմատեսակ ախտս մօլութեան

և դարչահատ մեզաց, և զխաղող
 համարձակեցոցց անուանիլ ան-
 դամ սրբանուէր եկեղեցւոյն Քր-
 ըխատոսի. և թէ ՚ի բիւրաստեասակ
 յանցանս շարագործու թեանն ըն-
 կըղմեալ և զօղեալ ունիցիմ զիմ
 համակ սիրտ. մի թէ ՚ի սրտամու-
 ճանս բեհեղեայս, և ՚ի զգեատս
 ծիրանիս զարդարի հոգին. ոչ ա-
 սրաքէն պէսպէս հանդերձանք
 մարմնաւոր զարդուց՝ բուրմունք
 օծու թեանն աղնիւ և քաղցրահատ
 իւղոց, և հետեւմունք վայրկե-
 նական հեշտու թեանց՝ բոլորովին
 արտաքնայարդար գերեզման առ-
 նենն զհոգին, որք արտաքուստ
 գեղեցիկք և հաճելիք են յաչս
 մարդկան, բայց ՚ի ներքուստ լի-
 չարեօք՝ և ստակի են յաչս Աս-
 տուծոյ (Ամբ. իբ. 27 : 1-7 :
 Ժք. 1) :

Պատրաստ եղիցուք հպաստակիլ և հնազանդիլ ողջամիտ խորհրդով և առաքինի վարուք՝ ճշմարտութեան քրիստոսնէ՝ ահան լուսաւոր վարդապետութեան, որ ընդ ամենայն աշխարհ տարածեալ է և սփռեալ, և իբրև զլապտերանշէջ և լի լուսով տատուածաշին գիտութեան բոցախայլէ յաշրս անսողաց . որով գազանիք հաւատոյ յայանին պայծառագոյն, և առաջնորդեն մեզ ՚ի նաւահանդիսաւ լուսաւոր վարուց և գործոց առաքինութեան . յորում և սպասով և աներկեւան մնայ հոգի մեր ՚ի խաւարամած շողեաց մեղսասահ մոլութեանց, և իբրև զվէմս կենդանիս լինիմք տաճար հողեւոր, և փառք անային անտանի ՚ի մեզ վայելչացեալ յամենայնի, որով զօրանամք յողթել

չար կրից մերոց և լինել բարի և
առողջ անդամ եկեղեցւոյ : Իսկ
մոլորեալքն իրաւամբ կոչին չար
և ախտաւոր անդամ եկեղեցւոյ :

Այս ընդհանուր տարածու-
թիւն ճշմարտութեան ուղղա-
փառ հաւատոց, ոչ երբէք յու-
սաբեկ առնէ զսիրտ մեր, այլ քա-
ջալերէ, եթէ կայ ընդ ամենայն
աշխարհ մերձաւոր օգնական մեր
Տէր Յիսուս Քրիստոս, ՚ի թիւ
կուսս հասանիլ տկարութե մե-
րում : Այս ասկերատաստան
ճշմարտութիւն հաւատոց, իբ-
րեւ լայնատարած տաղաւար իմն
յսպահառիս կացուցանէ զառ յինե-
քն ամրացեալս և զանդրդուե-
լի ասպաւինեալս, յամենայն արե-
կածից և ՚ի բռնութեանց թրշ-
նամուոյն հոգւոց մերոց (Յօհ. ք.
32. 10. Ժմ. 6 : Հոմ. Ժ. 12) :

Խորհեցուք զբարիս միմեանց,
 օրինակ վարուց բարեաց լիցուք
 և զբարց և ընկերաց մերոց, յոր
 գորեցուք զմիմեանս ՚ի գործս
 առաքինութեանս. հայելի առա-
 քինութեան լիցին գործք մեր և
 վարք. նմանեցուք առաքելոցն
 սրբոց բանիւք և գնացիւք, սի-
 րով և խաղաղութեամբ. ոչ մի-
 այն քարոզիչ ճշմարտութեան ա-
 նուանիլ յօժարեցուք, այլև ըղ-
 նոյն ճշմարտութիւնն գործով ա-
 ռաջի ամենեցուն մեծարել. ոչ
 յունկս սյնքան լսելի առնել զա-
 ւետարանականն կենսաձիր խը-
 բաս, որքան արգեամբ ծաւա-
 լել զնա ՚ի յորգոր ամենեցուն
 առայն : Այսն զի լսի նշանաւ
 կամ զուղիղ դաւանութեան նու-
 ցին ունելով զկնիք՝ թէպէտ կա-
 բեմք վերաձայնիլ և կեղեցի առա-

քելական , բայց ոչ իբրև զառա-
քեալս հաճոյանալ Քրիստոսի
Տեառն մերոյ և լինել ժառան-
դակից փառաց և երանութեանց
նորին : Օ , ի զի՛նչ օգուտ է , ե-
թէ զուղիղ դաւանութիւն և
զողջամիտ վարդապետութիւն ա-
ռաքելոց դաւանիցիմք , և զվարս
վասթարս և զգործս չարութեան
ունիցիմք : Այս բանք և գործք
մեր յարմարեցին առաքելոցն
սրբոց , որով արժանապէս և ի-
րաւամբք անուանեցուք եկեղե-
ցի առաքելական , և արդեամբք
հետեւող Քրիստոսի և փառա-
բանիչ անուան նորին , ուղիղ
հաւատով և բարի գործով (Ամբ .
Է . 16 : Փիլիպ . Գ . 17) :

Գ Լ ՈՒ Խ Ժ Ը .

Յաղագս եօթն խորհրդաց Եկեղեցւոյ :
 Ձինչ է խորհուրդն :

Խորհուրդն է գաղանի ինչ , որ
 'ի մէջ երկուց կամ երկից անձանց
 մնաց ծածկեալ . որպէս փրկութի
 մեր իբրեւ խորհուրդ մնայր 'ի
 թագուն կամս սրբոյ Արքայու
 թեան : « Օ խորհուրդն՝ որ ծած-
 կեալ էր 'ի յաւիտենից և յաղ-
 գաց » (Կողոս . Գ . 26) : Խոր-
 հուրդն իմանի այն գործ , յոր
 գաղանութիւն մտաց երեւի . զոր
 օրինակ , յորժամ տեսանեմք 'ի
 յայանի իրս զգաղանի ինչ՝ ասեմք ,
 խորհուրդ կայ աստ . իբր զի՝ զայլ
 ինչ տեսանել , և զայլ ինչ հաւա-
 տալ 'ի նմա : Ապա եօթն սրբաւ

բար գործադրուի եկեղեցւոյ վա-
յելաբար ասացաւ « խորհուրդ » :
Վասն զի՝ ՚ի գգալի և ՚ի նիւթա-
կան գործառնութիւնս փրկարար
խորհրդոցն՝ այսինքն ՚ի գինին և
՚ի նշխարն հաղորդութեան , ՚ի
ջուրն մկրտութեան , ՚ի միւռնն
և յամենայն հարկաւոր նիւթս
խորհրդոցն՝ զպէսպէս գաղանի և
զանեքեւոյթ ներգործութիւնս
չնորհաց խոստովանիմք :

Աստիճակն խորհուրդ ասելով
որոշեցաւ ՚ի նշանացն հին օրի-
նաց , զի ամենայն գործք հին օ-
րինաց նշանք էին և ոչ խոր-
հուրդք , ըստ որում չունէին ինչ
սրբարար ներգործութիւն . որ-
պէս թրիառութիւնն էր նշան
ինչ , որ որոշէր զաստուածապաշ-
տրս ՚ի հեթանոսաց . ըստ այնմ ,
« Աշանակ առ զթրիառութիւնն ,

կնիք արդարութեան հաւատոյն
 (Հովհ. դ. 11) : Աւրեմն զհին
 օրէնս կարեւք միայն անուանել
 նշանք սուրբ գործարութեան ,
 զի միայն նշանակէին զսրբացու
 ցիչ շնորհս խորհրդոց նոր օրինա
 ցըն Քրիստոսի , բայց ոչ տային
 զշնորհս փրկութեան հոգւոյ . ին
 զի՝ չունէին զներքին սրբարար
 գործս . այս է , զսրբութիւն հոգ
 ւոյ , զարդարութիւն ազատու
 թեան յանիծից մեղաց , զանմա
 հութիւն կենաց յաւիտենից ,
 զորդեգրութիւն Հօրն երկնաւո
 րի՝ և զժառանգութիւն երանա
 կան փառաց : Արպէս նշանն գոր
 ծիքական թէպէտ յանդիման առ
 նէ մտաց զայլ ինչ՝ բայց յիւրմէ ,
 սակայն ոչ ունի զնմանութիւն
 յայաննելոյ իրին . զոր օրինակ , ար
 շալոյսն է նշան բնական ծագման

արեւուն , և ամպն ծագեալ յա-
 րեւմտից՝ է՛նչան անձրեւոյ . բայց
 ո՛չ արշարոյսն ունի զներգործու-
 թիւն արեգական . և ո՛չ ամպն
 զանձրեւոյն զնմանաւ թիւն : Այս-
 պէս ամենայն գործք ստուերա-
 կան օրինացն՝ միայն ցուցանէին
 զսրբագործ խորհուրդս Քրիստո-
 սի Տեառն մերոյ . բայց ո՛չ ունե-
 ին զնոյն ներգործութիւն շնոր-
 հաց : Արպէս ջուրն լուացման .
 որով սրբութիւն մարմնոյ կատա-
 ըիւր ՚ի ձեռն քահանայից . « | Ը-
 ւացի ջրով և սուրբ լիցի » (Վար-
 ժդ . 8) . էր նշանակ մկրտութե ,
 որով լինի սրբութիւն հոգւոյ :
 Օ՛րնումն զատկական գառին , որ
 հրամայեցաւ արեամբ նորին սրբու-
 կել զսեմօք դրանց խորայլ լացւոյ ,
 որով սպրեցան անդրանիկք նոցա
 ՚ի ժամանակաւ որ մահուանէ (ԱԵԼ

ժբ. 23), ցուցանելք զխորհուրդ
 հաղորդութեան, որով փրկիմք ՚ի
 յաւիտեանական մահուանէ: «Եւ
 թէ ոչ կերիջիք զմարմին որդւոյ
 մարդոյ և արբջիք զարիւն նորա,
 ոչ ունիք կեանս յանձինս (Յօհ.
 զ. 54): Խոյն կախեալ զսաբեկայ՝
 փոխանակ Խահակայ եղեալ ող-
 ջակէղ, էք նշան Վրխատասի. որ
 իբրեւ զգառն Աստուծոյ կախե-
 ցաւ զխաչափայտէն ՚ի փրկու-
 թիւն աշխարհի: «Ահաւասիկ
 գառն Աստուծոյ որ բառնայ ըղ-
 մեզս աշխարհի» (Յօհ. ւն. 29):
 Ահա այսոքիկ ամենայն՝ նշանք
 կոչին, զի չէին հարկաւոր առ
 փրկութիւն հոգւոյ. ըստ որում
 ՚ի գործոյ գործեցելոյ անտի նշա-
 նակեալ լինէին կենդանաբար շը-
 նորհք նոր օրինացս. իսկ ՚ի գոր-
 ծոյ գործողին եթէ արդարք էին՝

յանուն Աստուծոյ դործելով ըն-
 դունէին զպէսպէս խնամս Աստու-
 ծոյ . և եթէ մեղաւորք՝ առնելով
 զայնս իբրեւ զգործ հաճոյական՝
 արդիւնաւորէին զողորմութիւնս
 Աստուծոյ : Իսկ նոր օրէնք կո-
 շին « խորհուրդ » . ըստ որում
 տահմանեալ է ՚ի Տեառնէ մերմէ
 Յիսուսէ Քրիստոսէ առ փրկուի
 հոգւոյ . հարկաւոր առ ՚ի տալ
 արժանաւորաց զշնորհս զանազան
 սրբութեան . ըստ այնմ « Քանզի
 զստուեր հանդերձելոց բարեացն
 ունէին օրէնքն , և ոչ զնոյն կեր-
 պարանս իրացն » (ԼՂԲ . Ժ . 1) :

Գ Լ ՈՒ Խ Ժ Բ .

Յաղագս ներքործութեան խորհրդացն :

Ի ձեռն սրբարար խորհրդացրս՝ փոխի վիճակ բնութեան մերում. վասն զի ՚ի վիճակէ յանցանաց վերածխմք ՚ի վիճակ արդարութեան , և ՚ի վիճակէ դատապարտութեան՝ ՚ի վիճակ շնորհաց և փառաց . մանաւանդ ՚ի ձեռն նոցա զարդարիմք գերբնական ձրբիւք : Այլ իւրաքանչիւր խորհուրդ յարմարապէս հային անեօթն առաքինութիւնս , որոց երեքն են աստուածաբանական . այսինքն հաւատ , յոյս , և սէր , և չորքն բարոյական . սրբ են արիւութիւն , արդարութիւն , խոհեմութիւն , և բարեխառնութիւն :

Մկրտու թիւնն է խորհուրդ
 սրբարար , որ սրբէ զհոգին ՚ի ըս-
 կըզընական մեղաց . և եթէ մը-
 կըրտեալն իցէ չափահաս և ունի-
 ցի զմեղս ներդարձականս՝ զայն
 եւս մաքրէ : Սա խնդրէ “ զհա-
 ւատ ” : Այթէ չափահաս իցէ մը-
 կըրտեալն , պարտ է նմա ունիլ
 զխոստովանութիւն քրիստոնէա-
 կան ճշմարտութեան . որ յայտ-
 նի երեւի յերկոտասան մասանց
 բանիցն առաքելոց հաստատեալ
 ՚ի հանդանակն հաւատոց : Օ՛ր
 սրբազան առաքեալք յաւուր
 Պէնտէկոստէի , նախ քարոզեցին
 զճշմարիտ վարդապետութիւնն
 Քրիստոսի և ասլա մկրտեցին ,
 որպէս պատմի զբարոյութեանէ
 սրբազան առաքելոյն Պետրոսի ՚ի
 գործս առաքելոց (բ , 41) . “ Ա-
 մանք յօժարութեամբ ընկալեալ

զբան նորա՝ մկրտեցան » : Իսկ եւթէ իցէ տղայ , բաւական է նմա հաւատք ճնողացն , կնքահօրն և և կամ մկրտող քահանային , որ ՚ի գիմաց նորին զխոստովանութիւնն առնէ իբրեւ երաշխաւոր , որք և յետոյ պարտաւորին ուսուցանել նմա զճշմարտութիւնս հաւատոյ , և կրթել ՚ի բարի վարս : « Ար հաւատոյ և մըկրտեացի , կեցցէ » (Մար. Ժզ. 16) :

Կրօշմն է խորհուրդ զօրացուցիչ , որ կնքէ զմկրտեալն անջնջելի շնորհօք սուրբ Հոգւոյն : Սատայ « զարիտութիւնն » , որով յաղթէ մօղութեանց , և յառաջագէմ լինի յառաքինութիւնս , իբրեւ քաջ զինուոր Քրիստոսի : « Այլ իբրեւ լուան (Այփեսացիքքն) մկրտեցան յանուն Տեառն Յիսուսի . և ՚ի գնել ՚ի վերայ նա

ցա Պօղոսի զձեռն , եկն Հոգին սուրբ ՚ի վերայ նոցա . խօսէին լեզուս և մարդարէանային » (Գործ . ԺԺ . 6) :

Հաղորդութիւն է խորհուրդ կենդանարար , որ բաշխէ արժանաւորելոց զյաւխտենական կեանքս . զա տպաւորէ ՚ի Հոգիս զատուածային « սէրն » , որով միանամք ընդ Քրիստոսի . « Արուտէ զմարմին իմ , և ըմպէ զարիւն իմ , նա յիս բնակեցի և ես ՚ի նմա , և որ ուտէն զիս , կեցցէ վասն իմ » (Յօհ . զ . 55) :

Մտաշխարհութիւն է խորհուրդ արդարացուցիչ , որ զՀոգիս վճարողաց ՚ի ձեռն կատարեալ զղջման՝ արձակէ ՚ի մեղաց , և վերածէ յատուածային Հնորհս , սմա վայելէ « արդարութիւն » , առ ՚ի յարգել զօրէնս Մտուծոյ , և

ատել զանօրէնու թիւնս մեղաց ,
 « Կմենայն որ զմեզս գործէ , նաև
 զանօրէնու թիւնս առնէ , և ինքն
 իսկ մեղքն անօրէնու թիւն է »
 (Ա . Յօդ . գ . 4) :

Կերջին օժումն է խորհուրդ
 առողջարար , որ տայ հիւանդաց
 զառողջութիւն ըստ հոգւոյ և
 ըստ մարմնոյ , սա ընծայէ զ«յոյս» ,
 առ ՚ի հասանիլ ՚ի յարկս սրբոյ
 աստուածային ողորմութեամբ :
 « Զարուսցէ զնա Տէր , և եթէ
 մեզս ինչ գործեալ իցէ , թողցի
 նմա » (Յօդ . Ե . 15) :

Կորդն է խորհուրդ հոգևոր
 իշխանութեան . սովաւ ընի մարդ
 պաշտօնեայ խորհրդոյ և հովիւ
 բանաւ որ հօտիցն Վրիստոսի . սը
 մա սրատկանի « խոհեմութիւնն »
 առ ՚ի բարւոք կառավարել զժողովուրդ
 Տեառն , զգինս փրկաւ

րար արեան Արդւոյն Աստուծոյ .
 «Օգոյշ հացէք անձանց և ամե-
 նայն հօտից , յորում եղ զձեզ
 Հողին սուրբ տեսուչս՝ հովուել
 զժողովուրդ Տեառն՝ զոր ասրե-
 ցոյց արեամբ իւրով » (Պրժ .
 Ի . 28) :

Պատկն է խորհուրդ սուրբ մի-
 աւորութեան , որով կենսակցին
 այր և կին՝ միաւորութեամբ նր
 սիրոյ առ ՚ի ստղաբերիլ որդւովք .
 խնդրէ սա « զբարեխառնութի » ,
 զի մի յափշտակեսցէ զնոսա հեշ-
 տութիւնն չար ցանկութեան .
 « Օ ի որ ունիցին կանայս , որ-
 պէս թէ չունիցին » (Ա . կրն .
 Է . 29) :

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Յաղագս հեղինակին խորհրդոց :

Առաջին հեղինակ սրբարար խորհրդոց է Հայր Աստուած . ըստ սրում իշխանարար ցուցանէր նախահարց ՚ի հին օրէնս ըզտեսուածիւն խորհրդոցն՝ բազմակերպ օրինակօք և նշանօք . որ ՚ի լլման ժամանակաց ՚ի վերջանալ մարդարէից , և ՚ի հասանիլ նախասահմանեալ աւուրց փրկութեան մերոց , սահմանադրեաց փառակից Արդւ ոյն զամենայն նախագրեալսն : «Վազում մասամբք և բազում օրինակօք կանխաւ խօսեցաւ Աստուած ընդ հարսն մեր մարդարէիւք » (Լէբ . ւն . 1) :

Անվջարար հեղինակ խորհրդ

դոցն է Արդին Աստուծոյ Յիսուս
Քրիստոս . ըստ որում ինքն բա-
ցայայտելով զամենայն շնորհա-
կան խորհուրդս աւանդեաց ա-
շակերտաց իւրոց , է որ բանիւ՝
և է որ գործով . վասն որոյ արա-
պէս հեղինակ շնորհաբաշխ և սրբ
բացուցիչ խորհրդոցն եկեղեցւոյ
է Յիսուս Քրիստոս . ըստ այնմ ,
« Շնորհք և ճշմարտութիւն ՚ի
ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի եղև » :
Պարտ է գիտել և զայս , թէ ո՞ւր
և ե՞րբ և ի՞նչ եղանակաւ սահ-
մանադրութիւն խորհրդոցն եղև
՚ի Տեառնէ մերմէ . վասն որոյ ՚ի
ստորեւ բացատրեսցի համառօ-
տակի :

Մկրտութիւնն՝ ՚ի Յորդանան ,
ըստ որում ինքնին Յիսուս ե-
կեալ անդ ՚ի Ասղարեթէ գալի-
լեացւոց , մինչ էրն իբրեւ ամաց

երևանից բնիալաւ զմկրտու թիւնն
 ՚ի Յօհաննէ . ոչ զի կարօտ էք
 մարտութեան սրբացուցիչն ամե-
 նեցուն , այլ զի հաստատեցէ ըզ-
 խորհուրդ մկրտու թեանն իւրով
 անձառելի խոնարհութեամբ :

Խորհուրդ գրոշմին բանիւ ա-
 ւանդեաց զկնի յարութեանն ա-
 սելով : « Այլ առ ջիք զզօրութիւն
 ՚ի հասանիլ Հոգւոյն սրբոյ ՚ի վե-
 րայ ձեր , և եզիջիք ինձ վկայք
 Այրուսաղէմ » (Վրժ . ա . 8) :
 Ապաքէն գրոշմիւ զօրանամք հա-
 մարձակ խոստովանիլ զճշմարիտ
 հաւատքս Քնի , և ՚ի հոգիս մեր
 հեղանի շնորհ սուրբ Հոգւոյն
 իբրև կնիք անջնջելի : Այլ զայս
 սլարտ է տալ զկնի մկրտութեան
 անյապաղ չանցուցանելով ՚ի վե-
 րայ զժամանակ ինչ . զի յայս խոր-
 հուրդ հայեր իջումն Հոգւոյն

սրբոյ աղաւնակերպ ՚ի վերայ կե-
նարարին մերոյ Յիսուսի՝ ըստ այ-
նքմ, « Ալ իբրեւ մկրտեցաւ
Յիսուս, եւ վաղվաղակի ՚ի ջրոյ
անտի, և ահա բացան նմա երկինք,
և ետես զՀոգին Աստուծոյ՝ զի
իջանէր իբրեւ զաղաւնի, և գայր
՚ի վերայ նորա » (Մատ. 4. 16) :

Հաղորդութիւնն խորհուրդ
սքանչելի, զոր ՚ի վերջին ընթրի-
սնն սահմանեաց, նախ օրհնելով
զհացն և զգինին, և ապա յայա-
նի բանիւ ասելով « Այս է մար-
մին իմ, այս է արիւն իմ », և այ-
սու եղանակաւ զբահանայադոր-
ձելն մեզ աւանդեաց, ըստ այ-
նքմ, « Օչոյս արասցիք առ իմոյ
յիշատակի » (Ղ. 1. իբ. 19) :

Ապա խարութեանն զարմա-
նալի խորհուրդ՝ նախ քան զչար-
չարանս իւր բացարձակ կարողու-

Թեամբ և իբրև և հեղինակ քա-
 լաւ Թեան և Թողու Թեան մեղաց
 կատարեաց յաշխարհի . ըստ այնմ,
 « Վխտասջիբ և Թէ իշխանու Թիւն
 ունի սրգի մարդոյ յերկրի Թո-
 զուլ զմեզս » (Մատ . Թ . 6 .) : Եւ
 ջկինն մեղաւոր ասէր « Թողեալ
 լիցին քեզ մեզք քո » (Վոյ . է .
 48) : Իսկ յերեկոյի աւուրն միա-
 շարաթոջ՝ յետ յարու Թեանն ե-
 րեւեալ աշակերտացն ՚ի վերնա-
 տան անդ , ուր ժողովեալ էին՝
 ետ նոցա զայս իշխանու Թի , յոր-
 ժամ փշեաց ՚ի նստա ասելով « Ա-
 սէք Հոգի սուրբ . այս սչ ըզ-
 լըբու Թիւն պարգեւաց սուրբ
 Հոգւոյն ցուցանէր , զոր ընդ ու-
 նելոյ էին յաւուր Պենակ կոտակի .
 այլ՝ զիշխանու Թիւն կապելոյ և
 արձակելոյ , փասն որոյ անմիջա-
 բար ասաց . « Ա՛թէ ումեք Թո-

զուցութիւն զմեզս՝ թողեալ լիցի նոցա . եթէ զուրութիւն ունիցիք՝ կալեալ լիցի » (3օ՛ւ . 17 . 23) :

Վերագոյն իշխանութիւն այս ոչ յառաքեալս միայն տարածեցաւ , այլ և յամենայն օրինաւոր յաջորդս նոցա . վասն որոյ գլխաւորն յառաքեալս երանելին Պետրոս զամենայն երիցունս եկեղեցւոյ սպառուակիցս և աթոռակիցս գրէ ասելով « Օ երիցունս այսուհետեւ ազաչեւ իբրեւ զերիցակիցս և զվկայս չարչարանացն Վերիստոսի , որ և հանդերձեալ փառացն յայանելոց հաղորդ » (Ա . Պետ . 1 . 1) : Եւ սուրբն Պօղոս գերերջանիկ առաքեալն զարժանապատուութիւնն Տիտոսի գործակցի իւրում՝ հրատարակելով գրէ առ կորնթացիս . « Վայց եթէ Տիտոսի ինչ բանք են , իմ

հաւասար է և ձեր գործակից ։
 Եւ սուրբն Ախոնէսիոս ՚ի վեր-
 նագիրն թղթոյն որ առ Տիմոթէ-
 ոս , այսպէս սկսանի . « Ի քահա-
 նայէ Ախոնէսիոսէ՝ առ քահանա-
 յակկիցդ մեր Տիմոթէոս ։ Աս-
 տի յայտ է , թէ որ շնորհեացն ըզ-
 սրատիւ և զիշխանութիւնս ընտ-
 րելոց իւրոց՝ զնոյն և ոչ զլանայ
 յաջորդաց նոցին . և զայս յաղա-
 չանս իւր որ առ Հայր գոհու թք-
 հանդերձ՝ յայտնի արար ասելով .
 « Այլ ոչ վասն նոցա միայն աղա-
 չեմ , այլ և վասն ամենայն հա-
 ւատացելոց բանիւն նոցա յիս »
 (3օհ . Ժէ . 20) ։

Չայս բարձրագոյն իշխանու-
 թիւն յառաջ քան զկամաւոր
 չարչարանս իւր , Յիսուս փրկի-
 ջըն մեր խոստացաւ տալ գլխաւո-
 ըին առաքելոց երանելոյն Պետ-

բոսի . և այնու՝ օչ միայն զբարձր
 պատիւ գլխաւորութեան նորին
 յայտ առնէր , այլև՝ իբրև փա-
 խարէն ճշմարիտ դաւանութեա-
 նին նախածանօթ այսր սքանչելի
 խորհրդոյ առնէր . որպէս թէ ա-
 սել կամէր Տէրն մեր . սի Պետ-
 րոս նախաստիւղ յառաքեալս՝
 դու որ զիս Մատուած և Արդի
 Մատուծոյ խոստովանեցար՝ յայտ-
 նութեամբն Հօր Մատուծոյ , ՚ի
 դիմաց համօրէն աշակերտաց ի-
 մոց ասելով . « Դու ևս Քրիստոս
 սին Արդի Մատուծոյ կենդանւոյ » ,
 ահա փոխարէն յայանեմքեզ ըզ-
 խորհուրդն , որ միայն աստուա-
 ծութեանս է անկ . « Դ ՚ի սի կա-
 թէ թողուլ զմեզս , և թէ օչ միայն
 Մատուած » . կանխագոյն զայս
 քեզ տաց խմանալ . իսկ յետ չար-
 չարանաց և թաղման և յարու-

Թեան իմոյ այնուհետև ոչ մի
այն քեզ, այլ և ամենայն աշակեր-
տակցաց քոյ՝ առաքելոց իմոյ հա-
ւասար սրարդեւեցից յայանա-
պէս : « Տայ քեզ զփահանս ար-
քայու թեան երկնից . զոր միան-
գամ կապեացես յերկրի, և զիցի
կապեալ յերկինս . և զոր արձա-
կեացես յերկրի, և զիցի արձա-
կեալ յերկինս » (Մատ. ԺԳ. 19) :
Ասացաւ և իսկ Եկեղեցին . « Ար-
խանատացար տալ զփահանս արքա-
յու թեան երկնից երանելոյն
Պետրոսի » : Այլ ՚ի Տեառ թեան
նոր կտակարանաց (Հատոր Բ . յե-
րէս 22), ՚ի վերայ այսր բնարանի
գրի : « Պետրոս մեծապէս գովե-
լի գառւ, և ընկալաւ զանվրէպ
խոստումն մեծի մասին պահելոյ
նմա ՚ի Տեառնէ » : Յայս միտ
ընթանան ամենայն մեկնիչք և

վարդապետք ճշմարտութեան :

Այլ թէ զխմբդ զայս խորհուրդ ապաշխարութեան նախքան զանպարտական չարչարանս իւր Տէրն մեր խոստանայ , և մեռ կամաւոր չարչարանացն և հրաշափառ յարութեանն տայ աւանանայն ընտրեալ աշակերտաց իւրոց . զի թէպէտ զկնի ընտրելոյն ետ նոցա զօրութիւն և իշխանութիւն հանել զգեւս , և բըժըշկել զամենայն ակտոս , բայց ոչ կապել և արձակել , ըստ որում գեռ չէր չարչարեալ . վասն զի փրկարար խորհուրդ ապաշխարութեանն՝ է տիրապէս արդիւնք չարչարանացն Քրիստոսի Տեառն մերոց , զի նովաւ հաճոյանայ ապաշխարութիւն մեր առաջի Հօր Աստուծոց : Ասան որոյ ՚ի խաչէանտի խնդրելով զթողութի խա-

չահանուեացն իւրոց՝ սրարգեւէր
 յոյս թողութեան ասպաշխարող
 մեղաւորաց . ըստ որում ճշմա-
 րիտ որդի Աստուծոյ՝ գոչէր առ
 Աստուած Հայր , և գողով մեղ
 միջնորդ հաշտութեան՝ աղաչէր
 զնա ներել յանցանաց մերոց : Ա-
 սարբէն յոյժ պատշաճաւոր եղեւ
 զկնի յարութեանն տալ զիշխա-
 նութիւնս զայս . զի զղջումն ա-
 սպաշխարութեան մերոյ՝ միջնորդ
 ունելով զփրկագործ չարչարանս ,
 զմահ և զթաղումն Յիսուսի կե-
 նարարին մերոյ , ընդունի զառ-
 տուածային ներողութիւնս . ըստ
 անվրէպ քարոզութեան իւրում
 այսպէս . « Պարտ էր չարչարիլ
 Վրիստոսի , և յառնել ՚ի մեռե-
 լոց յաւուր երրորդի , և քարս-
 զել յանուն նորա ասպաշխարու-
 թիւն և թողութիւն մեղաց յա-

մենայն ազգս (Վր-ի . իդ . 46) .
 Այլ յայս դիտաւ որու թիւն հայի
 երգ սուրբ եկեղեցւոյն . « () րհ-
 նեմք դբեզ անակիզքն հայր որդ-
 ւոյդ միածնի , զոր առաքեցեր 'ի
 դարձումս մոլորեալ ոչխարին .
 դարձն և զմեզ 'ի մեղաց որդւոյ
 քո չարչարանօք » : Վննողաց բզ
 դիրս սուրբս յայտնի իսկ է այս ա-
 մենայն :

Ա երջին օճման խորհրդոյ 'ի
 տեառնէ սահմանեալ լինելն ան-
 տարակուսելի է . զի առաքեալք
 առ ժամանակօք նորին վրկագործ
 տնօրէնութեան 'ի գործ արկա-
 նէին զայս : Ապա յայտնի երեւի
 թէ Յիսուս Տէրն մեր զայս խոր-
 հաւրդ սահմանեաց , յորժամ ու-
 սուցանէրն զգործս պաշտաման
 իւրեանց , տալով նոցա զզօրու-
 թիւնս և զիշխանութիւնս , որ-

պէս ասաց . « Օ հիւանդս բժշկեցէք » (Մատ . Ժ . 8) : Թեպէտ աստ ոչ որոշի , եթէ ինչ եղանակաւ կատարէին զայս առ վրտանգաւոր հիւանդս , բայց սրբբազան աւետարանիչն Մարկոս յայանի առնէ զայս եղանակ ինչ ասելով . « Եւ օճաննին իւղով զբազում հիւանդս , և բժշկէին զնոսա (Մարկ . Զ . 13) : Եւ յետոյ 'ի ձեռն Յակոբայ առաքելոյն եղբօր Տեառն հրատարակեալ եղև և մուծաւ յեկեղեցիս , և դասեցաւ ընդ սրբարար խորհուրդս եկեղեցւոյ :

Սրբագործ կարգն ձեռնադրու թեան , որով աւանդի հոգեւոր իշխանութիւն , առ 'ի կատարել օրինապէս զեկեղեցական պաշտամունս , և աւետարանական քարոզութեամբ հովուել ըզ

հաւատացեալս, է տիրապէս սահ-
 մանեալ 'ի Քրիստոսէ իբրեւ 'ի
 ճշմարիտ քահանայապետէ անտի,
 որ 'նախ զաշակերտս իւր ըսա պա-
 հանջման առաքելական պաշտօնի
 կարգաւ յաստիճան առ աստիճան
 բարձրացուցեալ, 'ի վերջոյ յա-
 ւուր համբարձման հանէ զնոսա
 'ի գլուխ լերին ձիթենեաց՝ որ
 մերձ էր 'ի գիւղն Վեթանիայ, և
 ամբարձեալ զաստուածեղէն ձե-
 ոքս իւր՝ օրհնեաց զնոսա, տա-
 լով 'նոցա զամենայն աստուածա-
 յին շնորհս և զամենայն աշտի-
 ճանաց բարձրութիւնս. որպէս
 զի և 'նոքա յաջորդաց իւրեանց 'ի
 'նոյն օրինակ մատակարարեցեն
 զպաշտօն շնորհին: «Նահան զնո-
 սա մինչեւ 'ի Վեթանիա և ամ-
 բարձեալ զձեռս իւր օրհնեաց
 զնոսա» (ՎՊ՝ իդ. 50): Աւ-

առաքեալն գրէ առ Տիմոթէոս .
 «Սի անփոյթ առնէր զչնորհացդ՝
 որ ՚ի քեզ են . որ տուաւ քեզ
 մարդարէու թեամբ ՚ի ձեռնադ-
 րութենէ երիցութեան » (Ա .
 Տիմ . Գ . 14) :

Պսակն է խորհուրդ եկեղեց-
 ւոյ յարարչագործութեան անդ-
 սահմանեալ Աստուծոյ ՚ի վերայ
 նախաճնողաց մերոց . աստուա-
 ծային կամօքն զուգաւ որելով ըզ-
 նոսա յանանջատ միաւորութիւն
 և յանբաժանելի ամուսնութիւն
 առ աճելութիւն սերնդոց ազգի
 մարդկան : Աւստի Ազամայ այն
 ինչ սթափեալ իբր ՚ի քնոյ , և
 տեսեալ զկին իւր զԱւայ առ ըն-
 թեր իւր՝ ինքեան իսկ համանման ,
 և հաճեալ բնականապէս ընդ նա
 և սիրեալ զնա իբրեւ զիւր մարմ-
 նոյ մասն , սկսաւ մարդարէանալ

յազդեցութենէն Մատուծոյ՝ և
 իբրև ՚ի դիմաց Մատուծոյ՝ բար-
 բառելով առ ասպագայ սերունդս
 իւր ասէ . « Մյս այժմիկ ոսկր
 յոսկերաց իմոց , և մարմին ՚ի
 մարմնոց իմոց . սա կոչեացի կին , զի
 յառնէ իւրմէ առաւ . վասն այ-
 նորիկ թողցէ այր զհայր իւր և
 զմայր իւր , և երթիցէ զհետ կը-
 նոջ իւրոյ , և եղիցին երկուքն ՚ի
 մարմին մի (Օճն . բ . 23) : Եւ
 զայս սուրբ ամուսնութիւն առն
 և կնոջ վերստին հաստատեաց
 հզօրագոյն բանիւ իւրով Տէրն
 մեր Յիսուս , առ անանջատ մի-
 աւորութիւն , յասելն վճռաբար .
 « Մպա ուրեմն ոչ են երկու՝ այլ
 մի մարմին . արդ՝ զոր Մատուած
 զուգեաց մարդ մի մեկնեացէ »
 (Մատ . Մթ . 6) :
 Ի սկզբանէ աշխարհի զսահ

մանեակն Ռոմուսոյ զամուսնաւ
 կան զայս սուրբ միաւորութիւն,
 կամելով Յիսուսի մուծանել ՚ի
 խորհուրդ սուրբ եկեղեցւոյ, ան-
 ձամբ իսկ հաճեցաւ գնալ ՚ի հար-
 սանիսն Ասնա գալիլեացւոց առ
 ՚ի մեծացուցանել զայս խոր-
 հուրդ՝ և հաստատել առ օրինա-
 ւոր աճումքն բանական սեռիցս
 (Յօհ. ք. 1) : Սե՛ծ է այս խոր-
 հուրդ ամուսնութեան քրիստո-
 նէից, որ հայի ՚ի Քրիստոս և յե-
 կեղեցի և ըստ առաքելոյն (Առք. 32) :
 Այսինքն նշանակէ ըզ-
 հողեւոր միաւորութիւն Քրիս-
 տոսի ընդ եկեղեցւոյ իւրոյ . զի
 եկեղեցին է սուրբ կոյս՝ և անա-
 բառ հարսն՝ անմահ երկնաւոր
 փեսային Քրիստոսի . զոր սիրէ
 իբրեւ զիւր մարմին և սնուցա-
 նէ խնամօք իւրովք բարեբարու-

Թեան, և դարմանէ կենդանարար
խորհրդով անմահարար մարմնոց և
արեան իւրոց, և զարդարէ զանա-
զան սպարդեւօք և փառօք (Ն. Ժ. Ե.
Ե. 29) : Այսպէս պարտաւորի
իւրաքանչիւր ոք սիրել և դար-
մանել զիւր օրինաւոր կին իբրեւ
զիւր մարմին, ամուսնական իրա-
ւամբ խնամելով և զիջանելով ՚ի
տկարու թիւն բնու թեան նորին,
և կինն պարտի մեծարել զայր իւր
յամենայնի հնազանդ լինելով,
և երկնչելով յառնէ իւրմէ իբ-
րեւ ՚ի խնամածու տեառնէ (Ն.
Ժ. Ե. 33) :

Սեփ է խորհուրդս այս ՚ի շը-
նորհական օրէնս Քրիստոսի. զի
առն և կնոջ քրիստոնէից ամուս-
նացելոց՝ այս միու թիւնն է ընդ
իրեարս, որ աճեցուցանէ զժը-
նունդս հաւատացեալս և բաղ-

մացուցանէ՝ զչնորհունակ որդիս
 Լ'ստուծոյ (Մատ. Գ. 27) : Լ'ստ
 ինքեան բնականապէս մեծ է և
 սքանչելի խորհուրդս այս ամուս
 նութեան, զի երկու անհատք ան
 ծանօթք իրերաց՝ միանգամայն
 յարին առ միմեանս և սիրայօղ
 կապակցին այնպէս՝ մինչեւ մո
 ռանալ զազգականս՝ զբարեկամս՝
 զմերձաւորս ծանօթս՝ և զոր մե
 ծրն է զճնօղս անգամ իւրեանց :
 Վաղտնածածուկ ոգեխառնութի
 իմն է այս ծածկեալ ՚ի բնութե
 մերում, և վերին արարչական
 տեսչութեանն մեծ խորհուրդ՝ ՚ի
 բազմաւորութիւն ճննողոց մարդ
 կան օրինաւոր միաւորութեամբ :
 Լ'րդ՝ եթէ որ ՚ի կանանց և յա
 բանց խոտորի յայսր տիրասահման
 օրինաւոր ամուսնութի, և խառ
 նակին ազատք ընդ ազատս արտա

քոյ կանոնաւոր ամուսնութեան ,
 և կամ եթէ որ ընդ օտար ամուս-
 նոյ շաղաշարի՝ շուն կոչին այնպիսի
 սիք և սրունիկք , մանաւանդ եղ-
 ծիչք ամուսնական հաւատար-
 մութեան , և հակառակք ասու-
 ուածային բարեկարգութե . որով
 ոչ միայն յանարգեալս դասին ՚ի
 բարեմիտ մարդկանէ , այլ և զըկին
 յաստուածային շնորհաց և փա-
 ռաց՝ անկեալք ընդ դատապար-
 տութեամբ անեղ դատաստանին
 Մատուծոյ : « Պատուական է ա-
 մուսնութիւն և սուրբ են ան-
 կողինք . բայց զչունս և զսրունիկս
 դատի Մատուած » (ԼԷՐ . ԺԳ . 4) :

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Յաղագս զանազանութեան խորհրդոց :

Ի խորհրդոց եկեղեցւոյ ոմանք են հարկաւորք ամենեցուն, և ոմանք հարկաւորք ոչ ամենեցուն. ոմանք են կրկնելի, և ոմանք ոչ կրկնելի. զորս ստորոտ է զխաւել և ճանաչել մեղ :

Մկրտութիւնն է հարկաւոր ամենեցուն առ ՚ի փրկելի ՚ի սկըզբնական մեղաց, և լինել ժառանգաւոր աստուածային հանդերձեալ փառաց. սա չէ կրկնելի, զի խորհուրդ մկրտութեան ունի զիսկական կերպարան փրկարար խաչին և կամաւոր կենտածիր մահուանն Քրիստոսի Տեառն մերոյ : Աւստի յարարողութեան

անդ խորհրդոյ մկրտութեան եւ
 բնիցս ընկղմելն զերեխայն 'ի ջուր
 անդր, նշանակէ զերեքօրեայ թա-
 ղու մն փրկչին մերոյ . զի 'ի ձեռն
 կատարման խորհրդոյ մկրտու-
 թեան՝ լինիմք խաչակից և մա-
 հակից Վրիստոսի . որով և փա-
 ռաց նորին ժառանգակից : Աւ-
 րեմն որպէս անհնար է վերստին
 խաչել Վրիստոսի և 'ի մահ ան-
 դրը գալ, նոյնպէս միանգամ մը-
 կրտելոցն անհնարին է կրկին ան-
 գամ մկրտիլ, և մտածելն անգամ՝
 է մեղանչումն չարաչար : « Եթէ
 ոչ գիտէք, զի որ միանգամ մկր-
 տեցայք 'ի Վրիստոս (Յիսուս՝ 'ի
 մահ անդր նորա մկրտեցայք . թա-
 ղեցայք ընդ նմին մկրտութեամբն
 'ի մահ, և այլն » (Հռմ . զ . 3 .
 և Եբր . զ . 4) :

Վրոշմն է հարկաւ որ ամենայն

մկրտելոց առ ՚ի զօրանալ շնորհօք
սրբոյ Հոգւոյն և արիանալ ընդ-
դէմ հնարից չարին . և այս իսկ
է անկրկնելի . « Քանզի անզեղջ
են շնորհք և կոչումն Աստու-
ծոյ » (Հովհ . ԺԳ . 29) :

Խորհուրդ հաղորդութե կե-
նարար մարմնոյ և արեանն Յի-
սուսի փրկչին մերոյ՝ է հարկաւոր
ամենայն բրիստոնէից հրաժարե-
լոց ՚ի մեղաց կատարեալ զղջմամբ
առ ՚ի հաղորդակցիլ սրբութեան
և անմահութեան Յիսուսի Քր-
բիստոսի . և սա է խորհուրդ կրկ-
նելի : « Քանիցս անգամ թէ ու-
տիցէք զհացս զայս , և զբաժակս
ըմպիցէք , զմահ Տեառն պատմե-
ցէք , մինչեւ եկեսցէ նա » (Ա .
Կորնի . ԺԳ . 26) :

Ասրաշխարութիւնն է հարկա-
ւոր ամենեցուն անկելոց ՚ի ներ-

գործական մեղս . առ 'ի զղջալ սրտիւ և խղճիւ մտաց հրաժարիլ 'ի մեղաց և զհետ լինել գործոց բարեաց , և կատարեալ խոստովանութիւն առաջի քահանային՝ հասանիլ աստուածային ներողութեանն . և այս խորհուրդ է կրկնելի : « Տէր՝ քանիցս անգամ եթէ մեղիցէ ինձ եղբայր իմ , և թողից նմա , մինչեւ ցեօթն անգամ : Ասէ ցնա Յիսուս ոչ ասեմ քեզ՝ թէ մինչեւ ցեօթն անգամ . այլ մինչեւ յեօթանասնեկին եօթն » (Մատ . ժբ . 21) :

Վերջին օճման խորհուրդն որ կատարի 'ի ձեռն աղօթից կարգաւորաց՝ է հարկաւոր վտանգաւոր հիւանդաց՝ վասն թեթեւութեան և բժշկութեան ցաւոցն և վասն ներողութեան յանցանալուն , և դիւրութեամբ հասանելու

լոյ հոգւով առ վերջին վախճանն
 աստուածատեսութե : Այս խոր
 հուրդ չէ այնչափ յոյժ հարկա-
 ւորադոյն ամենեցուն , որպէս ըզ
 նախասացեալ խորհուրդսն , ո-
 րովք միայն լինի փրկութի հոգ-
 ւոց , և ժառանգութիւն աստ-
 ուածային երանութեան և յա-
 ւիտենական փառաց . և այս խոր-
 հուրդ է կրկնելի և կարեւոր հի-
 ւանդաց կարի տաղնասպելոց , ե-
 թէ ժամանակն՝ տեղին և միջոյն
 ներեացէ . ըստ առաքելոյն բանի .
 « Հիւանդանայցէ որ 'ի ձէնջ՝ կո-
 չեսցէ զերիցունս եկեղեցւոյն՝ և
 արասցեն 'ի վերայ նորա աղօթս .
 օճցեն իւղով յանուն Տեառն . և
 աղօթքն հաւատովք փրկեսցեն
 զաշխատեալն . և յարու սցէ զնա
 Տէր , և եթէ մեզս ինչ իցէ գոր-
 ծեալ՝ թողցի նմա » (Աստու .

(Յուդ. Ե. 14) :

Արդ՝ եթէ հիւանդանայցէ որ ՚ի ձէնջ ասէ՝ հիւանդութիւն փնասակար, յորմէ հրաժեշտ տայցեն ճարտարութիւնք բժշկաց՝ պարտ է զհոգեւոր բժիշկա կու չել, որ ոչ կարօտանան բանջարոց և արմատոց դառն դեղոց և հեղանիւթից առ բժշկութիւն. այլ աղդու դեղ բժշկութեան նոցա է ջերմեռանդն դիտաւորութք աղօթք և խնդրուածք սրտի՝ ըստ Սարգսի շնորհալուոյն մերոց .
 «Օ ճճմարիտ բժիշկն Յիսուս ՚ի կարիս հիւանդին խոնարհեցուցանեն » : Այլ սքանչելի զօրութեան աղօթից արժանաւոր և մաքրասիրտ հոգեւոր արանց .
 «Օ ի աղօթքն (ասէ առաքեալն) հաւատովք՝ փրկեցեն զաշխատեալն, և յարուսցէ զնա Տէր » :

Ի բնաբանի աստ սուրբ վարդա-
 պետն մեր շնորհալին Սարգիս
 բացայայտ ասէ . « Եթէ ոչ իւղն
 ինչ տայր զառողջութիւն հիւան-
 դին . այլ՝ անուն Տեառն » : Սա-
 նաւանդ Յիսուս հեղինակն խոր-
 հրրդոց այսպէս աւանդեաց ա-
 ռաքելոց զայս խորհուրդ՝ յասե-
 լնն . « Ի վերայ հիւանդաց ձեռս
 դիցեն և բժշկեսցին » (Մարկ .
 ԺԳ . 18) : Ուստի սրբազան առա-
 քեալք մերթ յանուն Տեառն
 բժշկէին զհիւանդս , և մերթ՝
 ձեռս դնելով : « Յանուն Յիսու-
 սի Քրիստոսի նազովքեցւոյ արի
 և գնա » , ասացին ՚ի ծնէ կաղին .
 (Մարկ . Գ . 6) : Եւ եղև հօրն
 Պոպղեայ ՚ի ջերմն և յախտ թան-
 չից հիւանդանալ՝ դնել . առ որ
 մտեալ Պօղոս՝ և կացեալ յաղօ-
 թըս՝ եղ զձեռն և բժշկեաց ըզ

նա 7 (Վարժ . իը . 8) :

Իսկ ոմանք յառաքելոց սրբոց
 նկատեալ , զի առ խորայելեան
 աղգն սովորութիւնէր յարգանօք
 պահել և ունիլ զսուրբ իւղ ՚ի
 մարգարէից անտի , զոր գործա-
 ծէին ՚ի նուիրեալսն (Նստուծոյ՝
 առ որս գտանիւր և իւղս անու-
 շահոտս և ծանրագինս (Ա . թմգ .
 ժղ . 1 : Սաղ . ձը . 18 : Յօհ . ժբ . 3) :
 Վասն որոց երբեմն նոյն նիւթով
 իւղոյ մերձե՛նային առ հիւանդս
 և օճանէին զնոսա , և այնու բը-
 ժըչկէին . բայց զօրութիւնն ելա-
 նէր յաղօթից նոցա և յանուա-
 նէն Յիսուսի Քրիստոսի :

Նպա հիւանդաց յոյժ կարե-
 ւոր են աղօթք սրբակրօն կարգա-
 ւորաց : գնելով զձեռն ՚ի վերայ
 ախտացելոց , որպէս Տէրն մեր
 Յիսուս վճռելով պատուիրեաց .

« Չե՞ս դնել ՚ի վերայ հիւանդաց » : Շնորհն բժշկութեան՝ որ պարգեւի տագնապեալ հիւանդաց հաւատացելոց, ո՛չ բղձե՞ն դնողին է ՚ի վերայ հիւանդին՝ և ո՛չ իսկ աղօթողին . այլ երկնաւոր բժշկապետին Յիսուսի Քրիստոսի : Իսկ պաշտօնատէր և սրբակրօն երկրունք սպասաւորք են շնորհին, և արժանահայց մաղթանօք և խնդրուածովք իւրեանց՝ արժանաւորս և ընդունակըս շնորհաց առնեն զհաւատացեալն : Աւրեմն այս խորհուրդ բժշկութեան անշուշտ կատարի առ հիւանդս և տեառնագրութեամբ սրբոց խաչի՝ և աղօթիւք, զոր յաճախ գործադիր լինին ջերմեռանդ և հողեսէր աղգ մեր ՚ի վտանգաւոր հիւանդս իւրեանց՝ կօչելով զքահանայս և խնդրելով

հաւատով մեծաւ զաղօթս և զքն
 թերցմունս սրբոյ Աւետարանի
 բշկութեան . և այս իսկ է վայել
 չական կատարումն խորհրդոյն՝
 յառաջին դարուց անտի եկեղեց
 ւոյ մեծարեալ . զորմէ գրէ իրա
 ւամբ Հայր Վաբբիէլ ՚ի մեկնու
 թեան թղթոյ Պօղոսի հատոր ւն .
 ՚ի թղթահամարի 910 : « Այլ եր
 բեմն դնելով զձեռն ՚ի վերայ ախ
 տացելոյ որպէս Տէրն խոստացաւ .
 (Սաղ . ԺԳ . 18) : Այլ բազում ան
 դամ աղօթիւք և տեառնագրու
 թեամբ խաչի . որ է արարողու
 թիւն ՚ի կիր արկեալ յառաջին
 դարուց եկեղեցւոյ » : Տես զի կա
 բող է ամենահնար զօրութիւնն
 (Յիսուսի թաշկինակաւ և վարչա
 մակաւ սրբազան առաքելոյն Պօ
 ղոսի հրաշագործել ՚ի հիւանդս՝
 յօժարելով յուղիղ հաւատոս

նորին իսկ տաղնապետն՝ և մաղ-
թողացն զնոյն . որպէս գրի ՚ի Վոր-
ծոց . ԺԹ . 11 : « Եւ զօրութիւնս
նչ սակաւս առնէր Վստուած ՚ի
ձեռն Պօղոսի . մինչ զի և ՚ի հի-
ւանդս տանիլ ՚ի քրտանէ նորա
Թաշկինակս կամ վարչամակս , և
մերժել ՚ի նոցանէ աստիցն և այ-
սոց չարաց ելանել » :

Խորհուրդն ձեռնադրութե՛ն՝
որ է եօթնաստիճան իշխանութե՛ն
քահանայական կարգի , հարկա-
ւոր է կոչեցելոց և ընտրելոց ՚ի
սլաշտօն սրբարար խորհրդոց ըս-
տասաւորութեան՝ և հոգեւոր
հովուութե՛ն . որով կարգի հոգե-
ւոր անտես աստուածային սուրբ
և փրկարար խորհրդոց . և իբրեւ
հովիւ արթուն և քաջ առ ՚ի ա-
ռաջնորդել ՚ի բարի վարս , և խը-
նամել քրիստոնէական ողջամիտ

վարդապետու թեամբ զբանաւոր
 հօան ճշմարիտ հովուապետին
 Քրիստոսի . և այս խորհուրդ չէ
 կրկնելի 'ի վերայ անձին միոյ՝ ըն-
 դունողի միանգամ զնոյն շնորհ :
 « Սի անսոյթ առներ զշնորհացդ՝
 որ 'ի քեզ են , որ տուաւ քեզ
 մարգարէութեամբ 'ի ձեռնադ-
 բութենէ երիցութեան . յայդ
 խորհեաց և 'ի դոյն կանխեսցիր .
 զի քո յառաջադիմութիւնդ ա-
 մենեցուն յայտնի լիցի » (Ա. ՏԻՃ.
 դ . 14) :

Աստանօր արժան էր մեզ քա-
 ղել զբանս զանազան խրատուց և
 յորդորանաց կարեւորագոյն եղե-
 լոց այսր հոգեւոր և երկնաբերձ
 աստիճանի քահանայութե՛ն՝ յաս-
 տուածային սրբազան գրոց , և մի-
 անգամայն նուիրել առաջի հարց
 սրբոյ՝ իբրեւ զուղեցոյց անմահ

կենդանու թեան : Վայց քաջագոյն
 նկատեալ իմ յաստուածաշնորհ
 և գերախեմ բանս խրատականս
 և յորդորականս , նուիրեալս 'ի
 սրբազան և ճնաշխարհիկ մեծ
 հայրապետէն մերմէ 'ի Աերսիսէ
 Շնորհալուոյ՝ առ սրբազան դասս
 եպիսկոպոսաց և քահանայից , որ
 է աղգու և բաւական խրատ և
 անձաղդեցիկ յորդոր առ իւրա-
 քանչիւր աստիճանաւորս յոյժ
 վայելչական : Սորս եթէ որ յաս-
 տիճանաւորաց՝ աչալուրջ մտօք
 ընթերցեալ և արդեամբ կերպա-
 րանեսցի 'ի նոյն նմանու թի՛ստու-
 ածաշնորհ բանից նորին՝ հար-
 կաւ զհրեշտակացն յանձին բերէ
 զանարատու թիւն , անվրէպ և
 անդատապարտ մնալով 'ի սրաշ-
 տօնի իւրում : Վ վերայ այսց հո-
 գելոյս բանից նորին երկրորդեւ

բարդեւէլ և յաւելլուլ զբանս մեր
 յորդորանաց անսլատչաճ՝ համա-
 րեցաք . այլ միայն կնքել զմեծա-
 յարդ և զկրկնապատիկ վարձուց
 արժանաւորութիւնս սլաշտօնա-
 սէր հողաբարձուաց եկեղեցւոյ՝
 բանիւ սրբազան առաքելոյն Պօ-
 ղոսի արժան դատեցաք . զոր գը-
 րէ նա յայտնելով զարժանին տը-
 րիտուր վաստակաւորաց եկեղեց-
 ւոյ յասելն : « Ար բարւոք վերա-
 կացու լինին երկցունք , կրկին
 պատուոյ արժանի եղիցին . մա-
 նաւանդ որ աշխատիցին բանիւ
 և վարդապետութեամբ » (Ա .
 Տիճ . Է . 17) :

Պատկն է խորհուրդ եկեղեց-
 ւոյ , յորում այր և կին համա-
 հաճութեամբ սրտի և կամաց լը-
 ծակցին յօրինաւոր և ՚ի սուրբ ա-
 մուսնութիւն : Սա է ազատաբար

Հարկաւոր ամենեցուն, առ բնա-
 կանաբար վարիլ յաշխարհի. և
 ըստ աստուածային վճռոյն ան-
 քակտելի միանալ յանարատ սէր
 կենակցութեան՝ և զուգիլ իբրեւ
 ՚ի մի մարմին բարոյական և օրի-
 նաւոր միութեամբ, ճնանիլ զոր-
 դիս և ձեռնտուութի միմեանց
 սնուցանել զնոսա, և կրթել ՚ի
 բարի վարս և յաստուածապաշ-
 տութեան, լինելով օրինակ բա-
 րի վարուց և առաքինութեան
 առ որդիս իւրեանց, և այս իսկ
 է անժխտելի և հարկաւորագոյն
 պարտք հարց և մարց : Ապա բա-
 րի է առն և կնոջ բերիլ յօրինա-
 ւոր ամուսնական միութիւն, յո-
 րոց բողբոջին որդիք առ անընդ-
 հատ աճելութի սերնդոց մարդ-
 կան : « Այ է բարւոք մարդոյդ
 միայն լինել. արասցուք դմա օգ-

նական ըստ դմա (Օ՛նն . ք . 18) :
 Օ՛նն եթէ ամուսնանայցես , ոչ
 մեղար . և եթէ ամուսնանայցէ
 կոյսն , ոչ մեղաւ . բայց նեղութի
 մարմնոյ ունիցին այնպիսիքն , այլ
 ես խնայեցի ՚ի ձեզ » (Ա . կր՛ն .
 է . 28) :

Այլ երկրորդաբար խորհուրդս
 այս ամուսնութեան է հարկաւոր
 ամենեցուն բնականապէս . զի մի
 լիցի զեղխիլ ՚ի չարագրգիւ ախ
 տքս պոռնկութեան , այլ որ ան
 կարանայ ողջախոհութի յաղթել
 անցադ կրիցն ցանկութեան՝ կա
 րէ սանձել զբռնութիւն նորա
 օրինաւոր ամուսնութի : « Բայց
 վասն պոռնկութե իւրաքանչիւր
 որ զիւր կին կալցի . և իւրաքան
 չիւր որ կին՝ զիւր այր կալցի »
 (Ա . կր՛ն . է . 2) : Այլ այս խոր
 հուրդ կարէ կրկնիլ ՚ի վերայ ա

մուսնացելոց եթէ մինն մեռցի ,
 զի սոյն այս ամուսնական միու-
 թիւն առն և կնոջ անկարելի է
 բաժանիլ ՚ի միմեանց , բայց միայն
 մահուամբ միոյն : « Քանզի կին
 առնակին ՚ի կենդանի այր իւր
 կապեալ կայ օրինօք . իսկ եթէ
 մեռցի այրն , արձակեալ է յօրի-
 նաց առն : Այլա ուրեմն , մինչ
 կենդանի է այրն , շուն կոչի՝ եթէ
 լինիցի առն այլում . և եթէ մեռ-
 ցի այրն՝ ազատ է յօրինացն չհա-
 մարեալ շուն՝ եթէ լիցի առն այ-
 լում » (Հով . 5 . 2 , 3) :

Արդ՝ ազատութիւնն ոչ գոյ
 յօրէնս ամուսնութեան ՚ի հա-
 տուցման մշտնջենաւոր պարտուց
 ամուսնական օրինաց . որով նը-
 լաճեալ ընդ իշխանութեամբ ի-
 րերաց՝ տիրեն ՚ի վերայ անձանց
 միմեանց , և չեն իսկ ազատք , այլ

ծառայ միմեանց, ցորչափ տիրէ
 'ի նոսա օրէնք ամուսնական միու
 թեան (Ա. Արհ. Է. 3. 4): Այս
 մաւ լծակցին ընդ միմեանս յա
 մուսնութեան ժամու, և ակա
 մայ պարտաւորին բառնալ զտկա
 բութիւնս միմեանց 'ի զանազան
 դիպուածս աշխարհային բեր
 մանց, եթէ 'ի ճնունդս զաւա
 կաց՝ ցաւք և տառապանք անհր
 նարին, իսկ եթէ մահ զաւակաց
 դիպեացի՝ ողբումն և տրտմութի
 տոչորէ զսիրտս նոցին: Այլ եթէ ան
 ճնունդ լիցին՝ ո՞րչափ հոգք են նո
 ցա, իբրեւ անմխիթար յամուս
 նական վիճակէ անտի: Այլ եթէ
 բաղմածին՝ բաղում աշխատուեց
 առաւել կարօտին 'ի բարւոք դար
 մանել զնոսա և 'ի դաստիարակել:
 Այլ եթէ համաբարոյ միմեանց պա
 տահեացին և քաղցր վշտակից և

կարեկից իրերաց, չիք պիտոյ նոցա այլ ևս առ ի թ և նիւ թ բերկրութեան և մխիթարութեան : Իսկ եթէ ընդ հակառակն պատահեսցի, այսինքն՝ բնութիւնք անհամբոյրք՝ բարք անզգամք, վարք չարայոյզք և մոլեկանք, չիք այնուհետեւ նոցա մխիթարութիւն. մահուան միմեանց սպասեն օր աւուր, իբրեւ զալիս ծովու տատանին յանհնարին տառապանս և անհանդուրժելի տուայտանս տխրութեան. և յայնժամ արժան է զընակութիւն նոցին կոչել տուն ցաւոց և հոգոց :

Ահա ընդ այսքան դժուարութիւնս նեղութեանց և ընդ ծանրութիւնս ամուսնական կենցաղաւարութե տարակուսեալ սրբազան առաքելոցն, համարձակեալ ասելին ցՏէր մեր Յիսուս :

« Աթէ այդպէս ինչ զնաա իցէ
 ընդ այր և ընդ կին՝ լաւ է չա-
 մուսնանալ » (Մատ. ԺԺ. 10) :
 Այս օրոյ Տէրն մեր Յիսուս վեր-
 բացուցանէ զմիտս նոցին յաշխարհ
 հային բազմահոգ ծփանաց , և
 ածէ զնոսա յաստուածային ազա-
 տարար օժանդակութիւն , որ է
 վիճակ կուսութեան . յորում լի-
 նի օգնականութեամբ աստուա-
 ծային շնորհաց ճգնիլ և հոգալ
 միայն զպաշտօն Աստուծոյ կատա-
 րել անդբաղ մտօք . և յաղթել
 ախտաւոր կրից բռնութե մարմ-
 նոյ և առնուլ զպսակ երանու-
 թեան երկնից արքայութեան :
 Այս օրոյ զայս ետ սրտասխանի
 աշակերտաց իւրոց . « Աչ ամենե-
 քեան բաւական են այդմ բանի ,
 այլ որոց տուեալ է . . . և են
 ներքինիք՝ որ զանձինս իւրեանց

արարին ներքինիս վասն արքայու-
թեան երկնից . որ կարողն է տա-
նիլ տարցի » (Սաթ . ՃԹ . 11 .
21) :

Այրանի որ ներքին յօժարու-
թեամբ սրտի զգերաշխարհիկ
զայս կրօն հրեշտակային բարձեալ
տանի , հրաժարեալ յարագալիս-
ճան յունայնու թեանց աշխարհա-
յին վայելմանց , ժուժկալեալ
ողջախոհ մտօք և ՚ի բաց մերժել
զամենայն առ ի թս գրգռիչս մարմ-
նական հեշտախտու թեանց , և
ազատ պահեալ զխորհուրդ մտա-
ցըն ՚ի հոգոց ժամանակաւորաց ,
պատրաստի միայն ծառայել կա-
մացըն Աստուծոյ , և անանջատ
աշակերտիլ Յիսուսի կենարարին
մերոյ և պաշտել զհաճոյս նորին .
որպէս բացայայտ ցուցանեն վը-
կայու թիւնքս : « Ալ ամենայն որ

որ եթող զտուռն՝ կամ զեղբարս
 կամ զքորս կամ զհայր կամ զմայր՝
 կամ զկին կամ զորդիս կամ զա-
 գարակս վասն անուան իմոյ, հա-
 բիւրապատիկ առցէ և զկեանս
 յաւիտեանականս ժառանգեցէ
 (Մատ. ԺԺ. 29) : Այլ կամիմ
 զձեզ անհոգս լինել. զի որ անկի-
 նըն է, հոգայ զՏեառն՝ Թէ որ
 պէս հաճոյ լիցի Տեառն. և որ
 կանամբին է, հոգայ զաշխարհիս
 Թէ որպէս հաճոյ լիցի կնոջ իւ-
 բումն (Ա. Կորն. Է. 32) :

Օճոխագոյնս լսել եթէ որ
 հաճեցի յաղագս գերազանց շը-
 նորհի կուսութեան, ընթերցցի
 զյատուկ ճառս կուսութեան Աս-
 կեբերանին, զորմէ ընդարձակս
 վարդապետէ : Իսկ մեք Աստու-
 ծոյ տամք զիւրաքանչիւրոց զկո-
 չումն. եթէ աշխարհականաց ա

մուսնացելոց ըստ կամացն Աստուծոյ, և եթէ կուսանաց հըրաժարելոց կամօք յաշխարհէ ըստ հոգեւոր սպասաւորութե պաշտամանցն Աստուծոյ՝ վկայութք սրբազան առաքելոյն Պօղոսի վերջացուցեալ զբան մեր, եթէ, «Իւրաքանչիւր որ զիւր շնորհս ունի յԱստուծոյ, ոմն այսպէս և ոմն այնպէս» (Ա. Կրն. Է. 7) : Այս յամենայնի խոնարհեցուք առաջի աստուածային շնորհաց՝ ներքին կոչման նորին հնազանդելով : Արթուն մտօք՝ կենդանի հաւատով և մաքուր սրտիւ, պինդ կալցուք զաւետարանական և զառաքելական ողջամիտ վարդապետութիւնս, և զսրբազան աւանդութիւնս իբրեւ զգանձս անկասպտելիս ունիլ ՚ի գանձարանի մտաց մերոց : Աւ ամենայն

զգուշութեամբ պահպանեցուք
 զհոգիս մեր, զի մի ոք 'ի չարայոյդ
 խարդաւանողաց՝ հողեկորուստ
 խաբէութեամբ որսասցի զմեզ 'ի
 ծուղակ կորստեան, յաիշտակե-
 լով զբարի խորհուրդս մտաց մե-
 րոց և ունայնացուցանելով 'ի
 մեզ զքրիստոսական սրբարար շե-
 նորհան, և պէսպէս մտացածին
 բանահիւսութեամբ մոլորեցու-
 ցեալ զմեզ 'ի զանազան աղանդս
 ընդդէմ քրիստոնէական ճշմարիտ
 վարդապետութեան : Այսն որոյ
 'ի վախճան բանիցս զառաքելոյն
 բան վայելուչ դատիմ գրել 'ի
 զգուշութի ամենայն մտաց՝ առ
 հաստապինդ կալ յուղղափառ
 հաւատս ճշմարտութեան, զոր
 ուսաք 'ի շնորհապարգեւ աւե-
 տարանական բանից Յիսուսի կե-
 նարարին մերոյ, և յառաքելոց

սրբոց քարոզեալ՝ և ՚ի սրբոց հարց
 մերոց բացատրեալ զնոյնս անվը
 րէս : « Օ գոյշ լեւուք՝ մի ոք իցէ՝
 որ զձեզ կողոսպտիցէ ճարտարմը
 տութեամբ և սնտոի խաբէու
 թեամբ , որք ըստ մարդկան ա
 ւանդութեան՝ և ըստ տարերց
 աշխարհիս , և ոչ ըստ Յիսուսի
 Քրիստոսի » (ԱՊՂ. ք. 8) :

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher due to its orientation and fading.

Handwritten text, possibly a signature or a date, located in the lower center of the page.

52

1847

